Het Bruggenhoofd Gent (TPG)[1]

Vanaf 1933 – de oorlogsdreiging steeg in Europa - begon het Belgische leger aan de uitbouw van militaire verdedigingslinies. Eén ervan was het Bruggenhoofd Gent, officieel TPG genoemd of Tête de Pont de Gand. Met de aanleg ervan werd, door het oneindige gepalaver binnen de regering, nochtans pas gestart in 1939. Het Bruggenhoofd strekte zich over een lengte van 24 kilometer uit van de rechteroever van de Schelde in Kwatrecht (Wetteren) tot aan de rechteroever van de Leie in Astene (nu deelgemeente van Deinze) en bestond uit 227 bunkers.

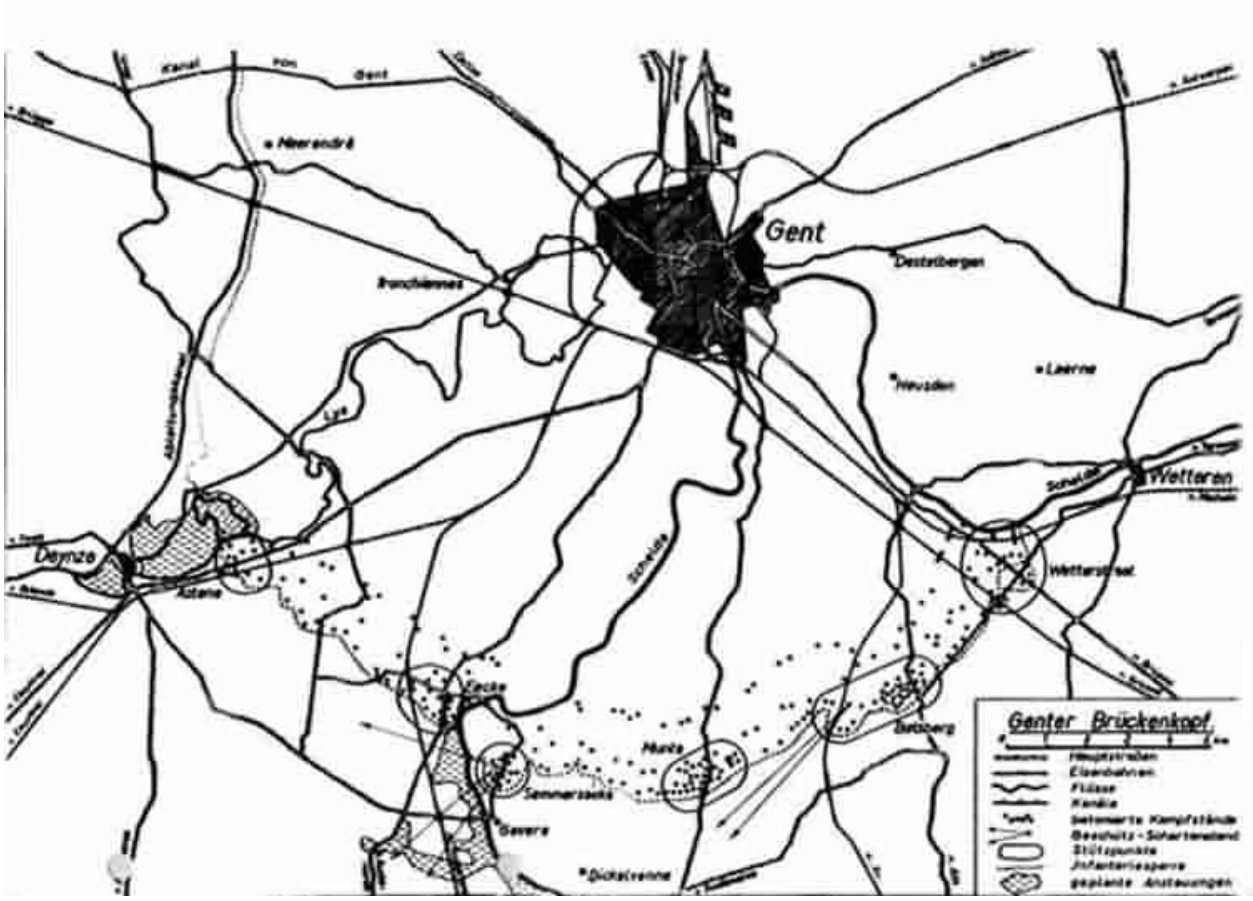

Gecamoufleerde bunkers

Drie Gentse burgerfirma's werkten de constructies in hun geheel af, onder het waakzame oog van militaire ingenieurs. De betonnen constructies zelf stonden er op drie à vier maanden.

Daarna werden de meeste helemaal omgeven door een bakstenen constructie om ze het uitzicht te geven van een gewoon huis: een werkmanshuisje, een kleine boerderij, het materiaalhuisje van een landbouwer, … De gecamoufleerde bunkers kregen zelfs een voortuintje en ook de schietgaten waren kunstig achter vensters weggestoken.
Sommige bunkers dreigden wel door hun gewicht in de drassige ondergrond weg te zinken. Om dit te voorkomen werd er een nogal vreemd uitziende schuine muur tegen aangebouwd.

Een afgewerkte bunker met de er omheen gebouwde camouflage, kostte in 1939 ongeveer 4000 euro, toen de waarde van drie werkmanshuisjes.

[1] Met dank aan Hubert Keuppens, oudgediende van het 5é Linie hubertkeuppens@telenet.be

Een gedeelte van de bakstenen camouflage.

Een venster.

Een andere vorm van camouflage.

Het "werkmanshuisje" A36 te Gijzenzele

De meeste nu nog bestaande bunkers zien eruit als een grijsgrauwe betonnen vierkante massa. Dit komt omdat de omwonenden na de capitulatie (28 mei 1940) niet aarzelden om bruikbaar materiaal van de bunkers af te breken om er hun eigen huizen, die tijdens de gevechten beschadigd werden, mee te herstellen.

De Duitse troepen demonteerden tijdens de bezetting alle volumineuze metalen voorwerpen en vervoerden ze naar Duitsland, waar ze werden omgesmolten voor oorlogsdoeleinden. De bunkers van het Bruggenhoofd zijn daarna niet meer gebruikt voor militaire doeleinden.

De constructie

De muren van de bunkers waren overal minstens 1,2 m dik zodat de bemanning beschut was tegen beschietingen door zware wapens. Via kokers in de buitenmuur konden handgranaten naar buiten gerold worden, die bij ontploffing dodelijk waren in een straal van 20 meter.

Op sommige bunkers stond een stalen draaiende waarnemingskoepel, waarmee de hele sector kon overzien worden. De koepel was in de dakcamouflage verwerkt.

De toegangsdeur lag aan de westelijke zijde en was gemaakt van gepantserd staal. Ze werd van binnenuit dichtgeschroefd. Afgesproken signalen waren nodig om op een veilige en goed gekozen wijze de deur te openen voor aflossing of bevoorrading.

De schietgaten van de bunkers waren op het noord- of zuidoosten gericht, vanwaar de vijand zou komen. Aan de buitenkant werden ze verborgen achter blinde ramen, die op hun beurt door klapdeurtjes waren afgedekt. Ze vrij maken duurde nog geen twee minuten. De schietgaten waren vooraan 1 m breed, maar naar binnen toe vernauwden ze

trapsgewijs, zodat vijandelijke projectielen niet naar binnen konden ketsen. In elk schietgat stond een stalen wieg waarop een machinegeweer kon gemonteerd worden.

De Belgische troepen die op 19 mei 1940 in Kwatrecht arriveerden, hadden hun organieke machinegeweren bij die in de wiegen pasten. De machinegeweren werden bediend door een schutter, hierbij geholpen door een bevoorrader die de banden munitie op de juiste manier moest aanbrengen.

Binnenin de bunker

Binnenin de bunker was het allesbehalve comfortabel. Er was geen elektriciteit, verlichting of sanitair. Behoeften moesten buiten gedaan worden.

Alleen in de commandobunker was iets meer comfort. Er was telefoon en een petroleumlamp zorgde voor verlichting. Indien nodig, dan werden luiken voorzien om het schijnsel van de lamp voor de vijand te verdoezelen. De binnenruimte was wat groter, zodat de commandant kon overleggen met zijn officieren of met de estafettes die berichten naar het hoger echelon brachten. Er was ook plaats voor een tafel om de situatie- en operatiekaarten over uit te spreiden.

Een commandobunker moest vlakbij een goede naderings- en verbindingsweg liggen. Een voorbeeld daarvan is de bunker die in de spoorwegbrug aan het station van Kwatrecht is weggestoken. Goed bewapende schildwachten regelden de toegang tot de commandobunker.

De soldaten die de bunkers bemanden, werden verondersteld constant waar te nemen. De ploegoverste beoordeelde de incidenten in zijn schootssector en gaf de vuurbevelen. Indien nodig stuurde hij de estafette met een bericht naar de nabije overste. De berichten werden mondeling en meestal vergezeld van een merkschets, doorgegeven.

De enge binnenruimte van de bunker werd vóór de gevechten ingenomen door drie tot zes soldaten, met uitrusting en munitie. Hun opdracht werd nauwkeurig uitgelegd door een gegradueerde die zich baseerde op een voorafgaandelijke terreinstudie. Op een merkschets werden de afstanden en de te treffen vijandelijke doelen aangeduid. De commandant van de eenheid bezat een kopie van elke merkschets, zodat hij kon zorgen voor een goed gecoördineerde vuurleiding.

Bij de constructie van de bunkers had men er zorg voor gedragen dat de schootssector van de machinegeweren nooit frontaal, maar steeds schuin gericht was op de Duitse aanvallers, waardoor die geregeld onder kruisvuur kwamen te liggen. Door deze methode kon de ene bunker bovendien ook bescherming geven aan de andere.

Zolang er geen hevige beschietingen plaatsvonden, werd getracht om een derde van de manschappen te laten rusten, enkele honderden meters achter de frontlijn. Dat rusten gebeurde niet in een comfortabel ingericht bivak, maar gewoon onder de blote hemel, gebruik makend van het deken dat elke militair individueel op zijn rugzak droeg.

Anderen deden de nodige piketdiensten, stonden in voor het verzamelen en verdelen van munitie voor de lichte wapens, granaten en anti-tankmiddelen of hielden zich bezig met de verzorging en/of evacuatie van gekwetsten, het wegleiden of begeleiden van vluchtende burgers, het graven van stellingen, het afleggen van verkenningstochten, …

Elke acht uur losten de pelotons of compagnieën elkaar af. Uiteraard werd steeds prioriteit gegeven aan de gevechtsoperaties, zodat heel wat soldaten door gebrek aan rust, uitgeput in hun stellingen stonden.

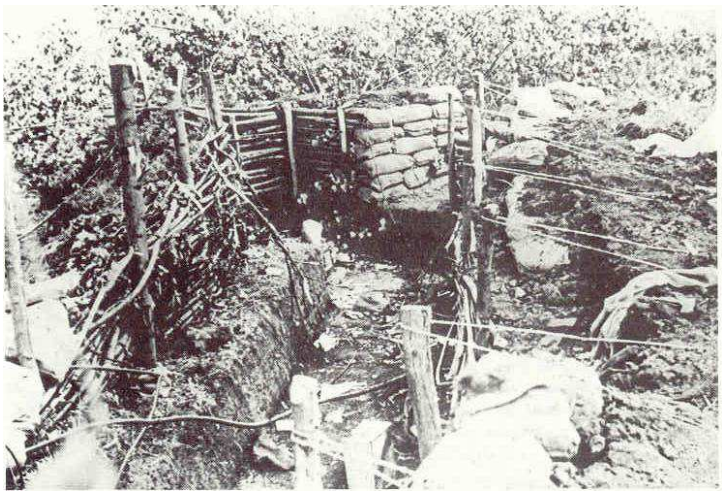

Zelf gegraven stellingen tussen de bunkers

De manschappen die in de bunkers hadden postgevat, moesten tijdens de gevechten de sleutelposities beschermen van de infanteristen die over het terrein verspreid, in zelf gegraven stellingen lagen. Vanuit die stellingen konden zij met twee of drie man en gewapend met machinegeweren, de naderende Duitsers onder vuur nemen en tegenaanvallen lanceren.

Hoewel de bunkers slechts twee tot driehonderd meter uit elkaar lagen, waren de zelf gegraven stellingen aller noodzakelijkst. De zichtbaarheid vanuit de bunkers liet immers te wensen over. De lokale burgerlijke overheden hadden destijds verboden om kappingen uit te voeren en de boeren hoefden geen schikkingen te treffen voor de gewassen op de velden. De militairen mochten ook geen lage prikkeldraadversperringen aanleggen of andere noodzakelijke werkzaamheden uitvoeren. De troepen die het bruggenhoofd moesten bezetten op 19 mei, dienden dit veldwerk alsnog te doen en liepen daarbij onverantwoorde risico’s.

De strijdende partijen

De Belgische 2de Infanteriedivisie

De 2e Infanteriedivisie (ID) vormde samen met de 3e ID[2] het IIIe legerkorps dat geleid werd door Luitenant-generaal Joseph-Hubert-Godefroid de Krahe[3].
De staf van de 2e ID staat onder leiding van Luitenant-generaal SBH Colpin A.

5de Linie Regiment

Korpscommandant: Kolonel SBH Carion
I/5 Majoor Lambert
II/5 Majoor Ooms
III/5 Majoor Jacques
IV/5 Lt-Kol Fievet

6de Linie Regiment

Korpscommandant: Kolonel SBH Godeau H.
I/6 Majoor Deprets C.[4]
II/6 Majoor Maelfait R.
III/6 Majoor Leestmans[5]
IV/6 Lt-Kol Mathijs C.

28st Linie Regiment

Korpscommandant: Kolonel SBH Demart F.
I/28 Majoor De Vijlder R.
II/28 Majoor Wauthier M.
III/28 Majoor De Wever J.
IV/28 Lt-Kol Lebrun A.

Eskadron Cyclisten 2e I.D.

Commandant: Kapitein-Commandant (Res) Van Bever A.C.M.
Chef 1e peloton: Luitenant Papeians de Morchoven J.A.J.M.G.
Chef 2e peloton: Onderluitenant (Res) De Deken J.C.A.
Chef peloton MG: Onderluitenant (Res) Vanderbracht M.J.P.S.[6]

2de Artillerie Regiment

Korpscommandant: Kolonel SBH Baron Terlinden J.J.A.M.
Het 2A bestond uit vier groepen (Ie en IIe met 75mm TR[7]-kanonnen, IIIe met 75mm GP-kanonnen en IVe met 105mm GP-houwitsers). De kanonnen werden getrokken door paarden.

---

[2] De 3e ID was samengesteld uit o.a. het 1e, 12e en 25e Linieregiment, 3e Artillerie en 3e Genie.

[3] Geboren in 1879.

[4] Het I/6 was op 11 mei 1940 te Luik (sector Meuse-Aval) gebleven onder het bevel van Generaal Gits. Slechts een kwart van dit bataljon zou zich een paar dagen later terug bij het regiment voegen. De rest werd waarschijnlijk gevangen genomen. Op 15 mei 1940 wordt dit bataljon ontbonden, de restanten worden bij het 28e Linie aangehecht. Later zullen zij gebruikt worden om de infanterie-eenheden van de divisie te versterken. Majoor Deprets zal het bevel overnemen van het III/6.

[5] In de avond van 14 mei voert de majoor een inspectietocht met moto-sidecar uit langs de stellingen. Een schildwacht van de 9é cie. Opent van zeer dicht bij het vuur, de motorrijder wordt op slag gedood en majoor Leestmans wordt gekwetst aan de rechterarm en elleboog. Bij de capitulatie wordt hij krijgsgevangen gemaakt. Majoor Deprets neemt op 15 mei het bevel over van het III/6

[6] Gekwetst op 21 mei 1940

[7] Tir Rapide, snelvuurkanon

2de Genie Bataljon[8]

Korpscommandant: Majoor Meyers M.A.

2de Transmissie Bataljon

Korpscommandant: Majoor Ogez J.

Organisatie

Een Belgisch infanterieregiment bestond uit een staf en 4 bataljons met een totaal van 98 officieren en ongeveer 3500 onderofficieren, korporaals en soldaten. Het vierde (IV) bataljon werd aangeduid als “Zware Wapens”.
De staf was 10 officieren en 144 manschappen sterk. Een peloton verkenners[9] (1 officier en 48 manschappen) werd als gevechtseenheid bij de staf ingedeeld.
Ieder bataljon was samengesteld uit een staf met 3 fuseliercompagnieën en een compagnie machinegeweren. Een bataljon beschikte over 22 officieren en 931 manschappen. Een compagnie was 4 officieren en 213 manschappen sterk en onderverdeeld in 4 dubbele secties ofwel 4 gevechtsgroepen en een DBT-ploeg. De compagnie MG had ook 4 officieren maar slechts 168 man. Deze compagnie was onderverdeeld in 3 pelotons van 21 man met elk 2 secties .
Het bataljon “Zware Wapens” was bemand met17 officieren en 517 manschappen. Dit bataljon was uitgerust met een compagnie mitrailleurs, een compagnie C47 kannonen en een compagnie mortieren van 76 mm. Per compagnie MG en C47 waren er telkens 3 pelotons met 2 secties van 2 stukken (= 12 C47 kanonnen en 12 machinegeweren). De mortieren 2 pelotons met 2 secties van 2 stukken (= 8 mortieren).
De artillerie van een divisie beschikte over 36 kanonnen van 75 mm en 12 houwitsers van 105 mm die per salvo tussen de 375 en 443 kg staal op de vijand konden laten neerkomen.

C-47 kanon zoals in gebruik bij de Belgische Linie-bataljons

[8] De 1e compagnie van het 12e bataljon Genie bevond zich op het Kanaal van Charleroi en zou zich gedurende de ganse 18-daagse veldtocht niet meer bij de divisie voegen.

[9] De pelotons verkenners van het 5e, 6e en 28e Linie waren op 25 april 1940 naar de streek rond Elsenborn gestuurd waar het ingedeeld werd bij het 1e Lansiers (hoofdkwartier te Spa). Ze voerden verkenningsopdrachten uit in het grensgebied. Op 12 mei 1940 waren de meeste verkenners uitgeschakeld.

56 ste INFANTERIEDIVISION♦ Behoort tot IX Armeekorps[10]

GESCHIEDENIS

Deze division van de 2°golf is genaamd Schwerter Division naar aanleiding van zijn embleem, zij is opgericht te Dresden op zaterdag 26/08/1939. Zijn personeel bestaat voornamelijk uit Saksische reservisten. Afkomstig van Wehrkreis IV Dresden. In 1940 vecht zij met brio tegen het Nederlands het Belgische leger en het Britse Expeditieleger. Zij trekt door Nederland langs Venlo naar het Albertkanaal. Zowel het kanaal Turnhout als het Albertkanaal werden in de loop van maandag 15 mei door de infateristen overgestoken. De Duitse troepen hadden in minder dan vijf dagen een afstand van 140 tot 180 km afgelegd op Nederlandse en Belgische bodem. Op dinsdag 16 mei kwamen zij binnen binnen het vuurbereik van de Belgische artillerie die in de fortengordel rond Antwerpen opgesteld stond. Zij konden niet beletten dat de forten van Lier en Walem snel door de 56°Infanteriedivision ingenomen werden. De aanvoeder van de 56 ID Generalmajoor Karl Kriebel (een oud-strijder van 1914-1918) had gehoopt de iname van Antwerpen op zijn palmares te kunnen schrijven. Zijn troepen werden echter door het Kopscommando richting Mechelen gestuurd. Tot zijn ongenoegen diende hij de eer aan de 216°Infanterdivision over te laten.

De oversteek van het kanaal van Willebroek, de aanval op de Dijlestellingen ook de KW linie genoemd Zij vecht eveneens op de Antwerpse verdedigingsgordel. Hadden andermaal grote inspanningen gevergd waarbij één officier en 16 manschappen sneuvelden. Bij de gewonden telde men 5 officieren en 37 manschappen. Op woensdag 17 mei stond de 56°Infanteriedivision voor de poorten van Mechelen. De stad gaf zich zonder noemenswaardige weerstand over. Op donderdag 18 mei werd de as Dendermonde–Aalst bezet. Op nieuw leed men verliezen bij de gevechten aan de oevers van de Dender tussen Dendermonde en Aalst. Op zondag 19 mei hadden zij hun eerste grote doelstelling bereikt "*Die Slacht In Flanderen*" kon beginnen

Om daarover een idee te krijgen blikken we eerst even terug in tijd en ruimte, naar Nederland, waar de Duitse 6de Armee van Generaloberst Walter von Reichenau op vrijdag 10 mei 1940 over de Maas stootte met voor aan het IX de Korps en zijn 56 ste en 30ste Infanteriedivision.♦

Van Duitse zijde rustte grote hoop op dit 6de Leger. De 56ste Infanteriedivision onder Generalmajor Karl Kriebel was de meest noordelijke op het aanvalsfront van het 6de Leger. Als linkse buurman had zij de 30 ste Infanteriedivision onder Generalleutnant von Briesen♦.

De 56ste Infanteriedivision daarentegen was een "jonge " reserve-eenheid. Het scheen een uitgemaakte zaak dat de 30 ste Infanteriedivision de spits zou afbijten, moeizaam gevolgd door de jonge collega's van de 56 ste Infanteriedivision.

Met dit besef vertrok de 56ste Infanteriedivision. Ze kwam echter niet volledig onder de indruk van een zeker minderwaardigheidsgevoel doch wedijverde om vooruit te geraken op de 30ste Infanteriedivision en trachtte steeds het tempo op te drijven.

De verovering van het Bruggenhoofd Gent zou aan de 56ste Infanteriedivision worden opgedragen. Het lijkt dan ook aangewezen even te kijken hoe deze divisie was georganiseerd:

SAMENSTELLING♦

Divisionskommandeur : **Generalmajoor Karl Kriebel (1939 –julli 1940)** Ritterkreus

Divisionstab	Hauptman im Generalstab	Sprenger	(1a)
	Hauptman im Generalstab	Graue	(1c)
	Hauptman im Generalstab	Schneider	(1b)
	Major Haus		(II/a/b)
Evagische Div.Pf	Sukert		
Kath.Div.Pf.	Engel		

♦Arbeitskreis der 56° Infanteriedivision "

Tony Van Hee "In de greep van het geweld"

Das Heer" 1933-1945 Band II

Georges Bernage François de Lannoy Le divisions de L'Armée de Terre allemande Heer 1939-1945 Editions Heindal 1997

[10] Met dank aan François Polspoel, Grimbergen

♦ J. De Vos Geciteerd uit "MEI 1940 ten zuiden van Gent" 't Fonteintje" Gavere

♦ Generalleutnant Kurt von Briesen °03/05/1883 In Anklam + gedood in 1941 Derijexka Rusland

♦ Tony Vanhee "*In de greep van het geweld* "Deinze, mei 1940 Deinze 1993

Romain De Bouver *"De oorlogslachtoffers van groot Deinze 1940-1945"* Deinze 2000

Vlnr: Generalmajoor Kriebel, Oberst Wolf, Oberstleutenant Rodt

Infanterie Regiment	171	171 I.R.	Kommandeur Oberst von Erdmannsdorf
		I/171 IR	Hauptmann Richter
		II/171 IR	Obertsleutenant Maul
		II/171 IR	Major Großmann
		13° Kompanie	
		14° Kompanie	
Infanterie Regiment	192	192 IR	Kommandeur Oberst Wolff *Ritterkreus*
			Zwaar gewond te Deinze vervangen door Major Haus♦
		I/192 IR	Obertsleutenant Fiebig
		II/192 IR	Major Keβler
		III/192 IR	Hauptmann Reichart
		13° Kompanie	
		14° Kompanie	
Infanterie Regiment	234	234 IR	Kommandeur Oberstleutenant Kratz
			Rgt Adjt Oberstleutenant Joachim Brückner
		I/234 IR	Major Laacke
		II/234 IR	Oberstleutenant Gelbricht
		III/234 IR	Oberstleutenant Meier
		13° Kompanie	
		14° Kompanie	
		Schütze Es. Kp 234	
Toegevoegde Ersatz Bataljons			
JEB 4-JEB 10-JEB 32-JEB 52-JEB 53-JEB 69-JEB 185-JEB192-JEB 465			
Artillerieregiment	156	156 AR	Kommandeur Oberst Schütze
		I Abt.	Hauptmann Theodor Friedmann[11] *Ritterkreuz*
		II Abt	Hauptmann W. Rockstrock (+23/05/40 Baaigem)
		III Abt	Obertsleutenant Strecker
		IV Abt	Major Vent
		II A.R.67	
		II A.R.617	
Korps Art.Abt.735			(21 cm Möser Mortieren)
A.R.24			
Swheree art. ABT.455			15cm kannonen vanaf 19.04.1940
Flak.Kp.6/46			2cm
1 Abt.Flak.RGT.231			een batterij 8,8cm luchtdoelartillerie (4 stuks 8 cm)
2Abt.Leichtes Feldgeschütz Art.216		Licht veldgeschut	
Beobachter-Abteilung	19	Artilleriewaarnemers	
Beobachter-Abteilung	38	Artilleriewaarnemers	
Aufklärunsabteilung		225	
A.A. 25		Oberstleutenant Eberhard Rodt[12] *Ritterkreuz*	
			Obersleutenant Widmann Hanns +20.05.40

♦ Tony Vanhee "*In de greep van het geweld* "Deinze, mei 1940 Deinze 1993

[11] °20-09-1903 +Rusland 10-01-1942, Ritterkreuz op 20-06-1940

[12] °Munchen 04-012-1895 +Ansbach 15-12-1979. Kreeg het Ridderkruis op 25-06-1940 en het Eikenloof als commandant van de 15e Panzerdivision op 28-04-1945.

A.E.A.		40	
A.E.A.		187	
A.E.A.		223	
Anderen toegevoede eenheden			
Radfahr Schwadron		25	Rittmeester Negart
Radfahr Schwadron		156	Rittmeester Graf von Klinckowström
MG-Battallion♦	6		
Panzerjägerabteilung		156	Kommandeur Hauptmann Schuster
3 kompagnie (12 Pak)			
Panzerjägerabteilung		563	
Panzer-Abwehr-Abteilung	156		
Pz.Abw.Ers.Kp.	4		
Nachrichtenabteilung	156		Hauptmann Berz
1 Fernsprechkompagnie			
1 Funckkompagnie			
1 1.Nachrichten kolonne			
Pionierbataillon	156		Major Morgenstern
Pi Ers. Battallion	65		
Pi		44	
Pi Bruckencommando		639	
Brucken Kp.		411	
Bau Btl.	3		
Ferdersatzbataillon		156	Oberstabartz Dr Lessing
<u>Infanterie-Divisions-Nachschubführer 156</u>			
Divisionnachtschubfuhrer	156		Major Biagosch
Verwaltungsdienste:		Backereikomp - Slächtereizug - Verplegungsamt	
Sanitätsabteilung	9		
Veternärdienste	1 Veterinärkompagnie		
Ordnungsdienste	1 Feldgendarmerietrupp		
Feldpostdienste	156		Feldpostamt

VERLIEZEN 10 MEI TOT 4 JUNI 1940[13]

Aan officieren	75 man	50%
Aan onderofficieren	250 man	24%
Aan soldaten	1554 man	22%

♦ Het MG Bataillon 6 was een gemotoriseerde elite-eenheid, 1200man sterk. Het bataljon bestond uit 4 compagnies met elk 16 mitrailleurs en een compagnie zware mitrailleurs met 16 anti-tankkanonnen PAK van 37 mm. Deze eenheid verloor later in Rusland meer dan 90% van zijn effectief. Vanaf 12.05.40 één bataljon zware machinegeweren toegevoegd

[13] voor de verliezen van 19 tot en met 23 mei, zie bijlagen.

Het voorspel

Wanneer op 10 mei 1940 het Duitse leger België binnenvalt, bevindt de 2e ID zich ten zuiden van Luik. Door de verrassingsaanval op het fort van Eben-Emael en het verlies van de bruggen te Veldwezelt en Vroenhoven dreigt er uit het noorden omsingelingsgevaar voor de troepen die zich rond Luik bevinden. De 3e ID krijgt als opdracht de stellingen tussen de Luikse forten te blijven verdedigen. De 2e ID wordt zonder dat ze contact met de vijand heeft gehad in de vroege morgen van 11 mei via Tienen naar de KW-linie gedirigeerd. De infanterie wordt opgesteld in de omgeving van Rijmenam, Boortmeerbeek en Haacht, de artillerie iets meer naar achter d.w.z. Hever, Schiplaken en Kampenhout. Tot 15 mei worden veldwerken uitgevoerd en patrouilles uitgestuurd om vijandelijke aanwezigheid op te sporen en te melden. De Duitsers ontwikkelen geen enkele opzienbarende activiteit voor het front van de 2 ID, enkele zeldzame contacten met verkenningspatrouilles uitgezonderd[14].
Op 16 mei 1940, omstreeks 16.00 uur worden de korps- en eenheidscommandanten op het hoofdkwartier ontboden waar zij mondeling de orders voor de terugtocht krijgen. De 2 ID zal de KW-stelling verlaten om het Bruggenhoofd Gent te bezetten. De terugtocht, ongeveer 80 kilometer zal in 3 etappes 's nachts worden uitgevoerd:

1. De divisie wordt tijdens de eerste nacht ten westen van het Kanaal van Willebroek worden gebracht waar zij zal kantonneren. Het 5e Linie te Humbeek, het 6e Linie te Nieuwenrode en ten noorden van Humbeek, het 28e Linie ten westen van Humbeek en te Beigem. Het 12e Artillerie en het 12e Genie te Wolvertem. Het 2e Transmissie te Lede maar worden daar door de divisiecommandant van de Ardense Jagers doorverwezen naar Smetlede.
2. In een tweede fase wordt de divisie achter de Dender gebracht tussen Aalst en Dendermonde.
3. Uiteindelijk zal men de verdedigingswerken van het Bruggenhoofd Gent bezetten tussen Kwatrecht en Gijzenzele

1e Fase, nacht van 16 op 17 mei 1940

De terugtocht neemt aanvang in de nacht van 16 op 17 mei 1940 zonder dat deze door de vijand verontrust wordt. Ook de achterhoede kan zonder contact met de vijand te hebben gehad zijn stellingen verlaten. De afmars loopt wel enkele vertraging op wegens de opstoppingen op de aan de 2 ID toegewezen afmarsroutes. Bij dageraad werden verschillende eenheden in de noordelijke colonne door de Duitse Luftwaffe gemitrailleerd, gelukkig zonder dodelijke slachtoffers.

Omstreeks 07.00 uur, na een uitputtende nachtmars, kan het 5e Linie zich in zijn rustkantonnement te Humbeek installeren, twee uur later zal ook het 6e Linie Nieuwenrode bereiken. Voor de infanteristen van de 2e ID is rusten de boodschap terwijl het 3e bataljon Ardense Jagers de rustplaatsen dekt en eenheden Grenswielrijders de bruggen bewaken. Althans dat was het plan maar door onbekende omstandigheden bereikten de Ardense Jagers nooit hun posities die dag en werd het II/5, dat het dichtst tegen het kanaal was gekantonneerd, niet op de hoogte gebracht.

2e Fase, nacht van 17 op 18 mei 1940

Wanneer rond 16.00 uur de bataljons- en compagniecommandanten hun orders krijgen voor de komende nachtmars weerklinken uit de richting van Humbeek schoten. In eerste instantie werd er weinig aandacht aan geschonken, men waande zich immers veilig. Wat was er gebeurt? Onder dekking van de bossen ten oosten van Nieuwenrode was een Duitse eenheid ten sterkte van een bataljon[15] er in geslaagd om het Kanaal van Willebroek over te steken en naar het zuiden af te zakken om zo Humbeek in te nemen. Verrast, zonder verkenning van het terrein en zonder voorbereide stellingen krijgt het II/5 Linie opdracht om stand te houden tot 21.00 uur. Het I/5 en III/5 moeten zich zo snel mogelijk naar Wolvertem en Merchtem te begeven. Vanaf 21.00 uur zal dan verder gemarcheerd worden richting Aalst. Overvolle wegen zorgen voor de nodige vertraging en problemen met als resultaat dat het II/5 dat te Humbeek aanstalten maakte om te vertrekken bevel krijgt om stand te houden tot nadere orders. Omstreeks 23.00 uur kan dan uiteindelijk ook dit bataljon aan zijn mars van 40 kilometer beginnen met als bijkomende opdracht de achterhoede te dekken. Het II/5 heeft te Humbeek 21 gesneuvelden verloren alsook een groot aantal gekwetsten en krijgsgevangenen[16].
Het 6e Linie dat relatief weinig hinder heeft ondervonden van de gevechten te Humbeek zal zich eveneens via Wolvertem en Merchtem richting Wieze begeven waar het te Gijzegem de Dender zal kruisen. Elementen van het 28e Linie die tot 23.30 uur stellingen hebben bezet rond Limbos, ter bescherming van het II/5, zal via Mazenzele en Baardegem ook richting Gijzegem trekken in plaats van Lede.

---

[14] Tussen 12 en 17 mei 1940 zouden er bij het 5e Linie 2 man sneuvelen, het 6e Linie telde 8 doden en het 28e Linie ook 2, wat het totaal dus op 12 man brengt.

[15] De aanval wordt geleid door Lt. Hansen 12e compagnie, 3e bataljon, 26e (Duits) Infanterie Regiment (30e Divisie)

[16] Op het ereperk van de gemeentelijke begraafplaats te Grimbergen bevinden zich nog steeds twee individuele graven, de overigen werden overgebracht naar hun respectievelijke woonplaats, en een plaat met daarop de namen van de gesneuvelden. Bij de gevechten te Humbeek sneuvelden ook nog 16 militairen van het 2e Jagers te Voet.

Omstreeks 06.30 uur bereiken de eerste eenheden van het 5e Linie de bruggen over de Dender te Aalst, welke bewaakt werden door de Ardense Jagers. Humbeek indachtig laat Kolonel Carion onmiddellijk verkenningen uitvoeren langsheen de Dender tussen Aalst en Gijzegem. Er wordt vastgesteld dat er geen voorposten zijn uitgezet en in samenspraak met de Ardense Jagers neemt het I/5 deze taak op zich. Het bataljon wordt aldus geplaatst tussen Gijzegem-dorp en de Dender. De overige bataljons van het 5e Linie bivakkeren ten noorden en ten zuiden van het dorp. Rond 09.00 uur bereikt ook het 28e Linie Gijzegem en wordt naar een plaats ten zuid-oosten van Schoonaarde gedirigeerd.
Tussen 09.30 en 11.30 bereikt ook het 6e Linie zijn kantonnement. De Staf van de 2e ID zal samen met enkele regimentsstaven zijn intrek nemen in het klooster van Gijzegem. Het II/6 krijgt Hofstade (bij Aalst) als kantonnement toegewezen, het III/6 Mespelare en de overige elementen worden ten westen van Gijzegem gelegerd. Te 10.00 uur worden de bruggen over de Dender tussen Aalst en Dendermonde[17] tot springen gebracht, Belgische soldaten die zich nog aan de "verkeerde" kant bevinden worden door de Duitsers krijgsgevangen genomen.

3e Fase, nacht van 18 op 19 mei 1940

Om 17.00 uur ontvangt het 6e Linie opdracht om vanuit Gijzegem via Lede en Smetlede te Gijzenzele stelling te nemen op het TPG. Het III/6 ontruimt Mespelare om 21.00 uur, het II/6 volgt vanuit Hofstade één uur later. Tezelfdertijd krijgt Kolonel Carion van het 5e Linie opdracht van de divisiecommandant om de Stelling Gent te verkennen. Het 5e Linie moet in de loop van de voormiddag van 19 mei het 11e Linie[18] aflossen in de ondersector Kwatrecht. In de avond van 18 mei vertrekt ook het 5é Linie voor een mars van 25 km. Het I/5 dekt de achterhoede en vertrekt als laatste om 22.00 uur.
De manschappen zijn uitgeput. Sinds het begin van de veldtocht heeft men geen degelijke nachtrust meer gehad en het is al een paar dagen geleden dat ze nog een degelijke warme maaltijd hebben gehad. Maar er is hoop, de TPG is een nieuw uitgebouwde en onderhouden stelling dus zal men wel een paar uur kunnen rusten.

De Ardense Jagers tussen Dender en TPG

Mespelare en Denderbelle gezien vanaf de Dender.

Ontstaan[19]

Door het Koninklijk besluit van 10 maart 1933[20] werd het 10e Linie Regiment omgedoopt in "Régiment Chasseurs Ardennais". Op 15 september 1934 overhandigde Z.M. Koning Leopold III op de vlakte van Waltzing bij Aarlen de vaandels[21] aan het 1e, 2e en 3e Regiment der Ardense Jagers die respectievelijk te Aarlen, Bastenaken en Vielsalm in garnizoen waren. De infanterie van de Ardense Jagers kende een nieuwe organisatie in 1935. De regimenten ontvingen

---

[17] De brug over de Schelde werd al op 10 mei 1940 door de Duitse Luftwaffe gebombardeerd en vernield met als bijkomend gegeven: 20 doden, de huizen in de omgeving beschadigt en de opslagplaatsen van de Douanen en Accijnzen volledig vernield.

[18] Het 11é Linie was samen met het 7e en 15e Linie een onderdeel van de 4e ID

[19] Het is niet de bedoeling om in dit korte bestek een volledig overzicht te geven over het ontstaan van de Ardense Jagers. Het is eerder de bedoeling om hen te kunnen plaatsen in de geschiedenis van het Belgische Leger.

[20] nr. 34284

[21] Het vaandel van het 10e Linie Regiment werd na de Eerste Wereldoorlog vereerd met de vermeldingen NAMUR – TERMONDE – YSER – ESSEN – CORTEMARCK. Tijdens de Achtiendaagse Veldtocht werden ARDENNES – LA DENDRE '40 – VINKT aan toegevoegd.

een compagnie mitrailleurs en mortieren, voortgekomen uit de verschillende bataljons evenals een compagnie van getrokken C.47. Deze compagnies werden respectievelijk de 13e, 15e en 14e compagnie. Op 1 juli 1937 werd de Divisie Ardense Jagers opgericht die vanaf 26 augustus 1939 gemobiliseerd werd. Met de reservisten van het 1e, 2e, en 3e Regiment werd respectievelijk het 4e, 5e en 6e Regiment Chasseurs Ardennais gevormd. Het 7e Regiment fungeerde als opvang- en opleidingseenheid. Om als volwaardige divisie onafhankelijk te kunnen functioneren werden artillerie-, genie-, transmissie- en andere steuneenheden toegevoegd[22]. In de 1e Divisie Ardense jagers werd bevolen door Generaal-Majoor V.P.J. Descamps[23], het 1e Regiment door Kolonel SBH R.E.J. De Schepper, het 2e door Kolonel SBH F.G.L. Merckx en het 3e door Kolonel H.J.V. Robert.
De grote groene baret met everzwijnskop als insigne onderscheidde deze soldaten van al de rest, dit samen met hun trotse houding maakten hen al een eliteregiment voor het uitbreken van de vijandelijkheden. Dat het regimentsmotto " **Résiste et Mords** ! "[24] geen loze woorden waren zouden de Duitsers meer dan eens aan den lijve ondervinden.

Opdracht

Een van de voornaamste opdrachten van de Ardense Jagers was het ophouden van de vijand zodat de rest van het leger zich kon opstellen in zijn defensieve positie. Theoretisch gezien hield het vertragingsgevecht in dat men de vijand, die in kolonne oprukte, verplichte om zich te ontplooien om het gevecht aan te gaan. Eens dit was gebeurd, en alvorens het tot zware gevechten kwam, trok men zich enkele kilometers terug en begon alles van voor af aan. Uiteindelijk trokken de Chasseurs zich terug binnen de Belgische defensieve stellingen waar de voorzichtig geworden Duitsers werden opgewacht.
In theorie lijkt dit eenvoudig maar voor ieder, van generaal tot soldaat, is dit een zware opgave. Op relatief korte tijd moet elk bevel aangepast worden aan de omstandigheden, elk bevel moet op het juiste moment gegeven worden. Van de troepen in de vuurlinie wordt een enorme discipline en koelbloedigheid verwacht, het eerste schot moet op het juiste moment vertrekken en terugtrekken kan pas na een gegeven bevel. Zonder chauvinisme kan men zeggen dat de Chasseurs Ardennais zich in deze gevechtstechniek bijzonder hadden bekwaamd en hem in de praktijk doeltreffend hebben toegepast.

Het klooster te Gijzegem.

Stellingname op de Denderlinie

De 1e Divisie ChA, in kantonnement in de buurt van Burst, Lede en Oordegem krijgt op 16 mei orders om de nodige verkenningen uit te voeren langsheen de Dender tussen Aalst en Dendermonde. In de morgen van 17 mei 1940 nemen de eerste eenheden van de Ardense Jagers posities in aan de Dender samen met 2 groepen artillerie (II/17 A. en II/19 A.[25]). In het noorden, te Dendermonde, is er verbinding met het 2e Regiment Jagers te Paard[26] die op de oude stadsomwallingen post hebben gevat, het 1e Regiment Ardense Jagers neemt plaats aan de boorden van de Dender tot in Denderbelle, vervolgens rond Mespelare en Gijzegem het 2e Regiment en het 3e Regiment tot voorbij Aalst.
Vanaf hier werd het front overgenomen door de Britse 3rd Infantry Division[27] geleid door Major-General Bernard. L. Montgomery[28]. Ten zuiden van Aalst, in de nabijheid van de spoorwegbrug over de Dender, werd een gemengde Belgische-Britse post ingericht waarvan de Belgische Luitenant Stevelinck (3e ChA) de leiding had.

---

[22] O.a. het 20e Regiment Artillerie, de 1e en 2e compagnie van het 19e Genie bataljon.

[23] Geboren in 1882.

[24] Standhouden en Bijten!

[25] Artilleriegroepen van respectievelijk de 1e Cavaleriedivisie en het Cavaleriekorps.

[26] Het 1e en 2e Jagers te Paard, 1e Lansiers en het 2e en 4e Karabiniers-Wielrijders vormden de 2e Cavaleriedivisie.

[27] Deze infanteriedivisie was voor 10 mei 1940 ten zuiden van Lille (Frankrijk) gestationeerd en zou bij een Duitse inval stelling nemen aan de KW-linie ten zuiden van Leuven. Op 11 mei was de divisie daar aanwezig.

[28] De latere Veldmaarschalk en bevelhebber van de Britse troepen in 1944.

De gevechten

In de namiddag van 18 mei was er een eerste contact met de vijand in de buurt van Dendermonde. Een gezamenlijke aanval van het 1e ChA en het 2e JP dreef de Duitsers een paar kilometer terug. Vanuit Denderbelle en Wieze worden ook pogingen ondernomen om een bruggenhoofd te vestigen aan de linkeroever, ook hier werd geen resultaat behaald. Ook ten zuiden van Aalst doen eenheden van het Duitse Infanterie Regiment 73 (19e Duitse ID) verwoede pogingen om de rivier te overschrijden bij Teralfene, het succes is ook hier nihil.
Niettegenstaande het hevige verzet van de Belgische troepen aan de Dender was er ook nog een tegenslag langs Duitse kant waardoor hun opzet om de rivier te overschrijden geen succes had. Hun tegenslag bestond erin dat de Pioniere van Major Morgenstern bij de bouw van een brug over het kanaal van Willebroek moesten rekening houden met een verschil tussen eb en vloed van ongeveer 2 meter. Hierdoor kon het zware materiaal slechts met mondjesmaat over het kanaal worden gebracht en eens men het strijdtoneel van de Dender naderde werd het ernstig gestoord door de Belgische artillerie die de toenaderingswegen onder vuur hielden.

Duitse infanterie in de aanval (vermoedelijk) te Denderbelle.

In de nacht van 18 op 19 mei doen Duitse eenheden verschillende pogingen om langsheen het sas van Gijzegem te infiltreren. Wachtposten van de Ardense Jagers merken dit steeds op en gecoördineerd vuur uit alle wapens drijft hen steeds terug. Intussen groeit het vertrouwen in het hoofdkwartier van de Chasseurs Ardennais te Lede, men hoopt ook de volgende dag de Duitsers aan de andere kant van de Dender te kunnen houden. Dit zou voor de Belgische troepen in het TPG een meer dan welkom uitstel betekenen. Rond 06.30 uur in de morgen van 19 mei verandert het vertrouwen in ontsteltenis! De verbindingsofficier van de naburige Britse 3e ID komt hen namelijk mededelen dat de Britse troepen vanaf 10.00 uur zich zullen terugtrekken uit de sector. Door dit manoeuvre zou de Belgische rechterflank volledig worden vrijgegeven aan de Duitse troepen en de Ardense Jagers mochten het TPG zeker niet prijsgeven voor 23.00 uur. In eerste instantie had men het plan opgevat om aan de oevers van de Dender stand te houden maar de Britse terugtocht verplichte hen tot wijziging van de plannen, de bewegingsvrijheid van de divisie ChA mocht immers niet in gevaar worden gebracht.
Ondertussen werd de Duitse 56e ID in stelling gebracht en werd ijverig aan een aanvalsplan gewerkt. Het Artillerieregiment 156 van de divisie had post gevat in de buurt van Denderbelle en vuurde al sinds de morgen van 19 mei op de Belgische stellingen rond Gijzegem en Mespelare. Vanaf 10.00 nam het artilleriebombardement in hevigheid toe, vooral in de sector van het 2e ChA[29]. Voor de Duitse artilleristen was het geen eenvoudige taak, de mitrailleurnesten werden in de 5 meter brede dijk ingebouwd en deze van op ongeveer 5 kilometer raken was geen sinecure. De granaten die voor of achter de dijk in de sompige weilanden vielen verplichten de Belgen slechts om hun hoofd wat in te trekken. Op een afgesproken moment verlegt de artillerie haar vuur meer naar voor, achter de eerste Belgische stellingen, en komt er leven in de feldgraue[30] massa die rond de rubberboten wacht om tot de aanval over te

[29] Dit moest verhinderen dat er versterking kon worden gestuurd naar de sector van het 1e ChA (Mespelare) waar de hoofdaanval zou plaatsvinden.

[30] Soldaten van het Infanterie Regiment 192, 56e (D) ID.

gaan. Onmiddellijk zijn er verliezen in de Duitse rangen door flankerend mitrailleurvuur. Hierop neemt de Duitse artillerie nogmaals de dijk onder vuur. Met korte sprongen vordert de Duitse infanterie in de richting van de rechter Denderdijk. Het terrein is zwaarder dan verwacht, sompige weiden en beken die breder en dieper zijn dan verwacht bemoeilijken de aanval. Een misrekende of overhaaste sprong doet de soldaten tot aan de borst in het modderige water belanden. Wanneer de

General der Artillerie
George von Küchler

Duitsers uiteindelijk de dijk bijna hebben bereikt moet de artillerie zwijgen, het gevaar is immers te groot om in eigen rangen te schieten en wanneer men onder dekking van de dijk is kunnen de Ardense Jagers met hun mitrailleurs niets meer uitvoeren. Doch ieder Duits hoofd dat zich boven de dijk laat zien wordt getrakteerd op een vuurbui. Als antwoord hierop laten de Duitsers lichte mortieren in stelling brengen en nemen de linkeroever onder vuur. Het is inmiddels 11.30 uur geworden en de Chasseurs krijgen het bevel "déchrochez" en na nog een langgerekte vuurbui trekken ze zich terug. Een Duitse artilleriewaarnemer, die op de kerktoren van Denderbelle had postgevat, verwittigde de infanteristen, die er vast van overtuigd waren dat de mortierenregen de Belgen op de vlucht had doen slaan, dat ze konden aanvangen met het oversteken van de Dender. Overwinningskreten stegen op en van op de dijk werd er gevuurd naar de "wegrennende" khaki-gestalten terwijl de rubberboten te water werden gelaten. Eens aan de overkant beginnen de Duitsers aan het uitbouwen van hun bruggenhoofd. De eerste krijgsgevangenen worden vanuit de struiken en weiden gehaald en naar achter gebracht voor ondervraging. Gewonden, zowel vriend als vijand, worden verzorgd en doden[31] worden begraven. Onmiddellijk werd begonnen met de bouw van bruggen o.a. aan het sas te Wieze, zodat het rollend materiaal zijn drijfjacht op de geallieerde legers kon verder zetten.
Dat de "vlucht" een tactische terugtocht was konden de Duitsers op dat ogenblik nog niet weten, het zou hun pas duidelijk worden wanneer ze ongeveer 7 kilometer verder de Molenbeek[32] zouden naderen.
Terwijl de Duitse aanval in volle voorbereiding was kreeg de commandopost van het Artillerie Regiment 156 te Denderbelle hoog bezoek. General der Artillerie George von Küchler [33] , opperbevelheber van het Duitse 18e Leger[34], begaf zich vervolgens naar voor om bij de infanterie de aanval te volgen[35]. Bij de acties rond Denderbelle was ook de oorlogscorrespondent Günther Heysing aanwezig van de "Berichterstaffel Z.b.v." [36]

Tussen de Dender en het TPG

Eens de Dender over ontving de Duitse 56e ID zijn verdere orders:

- Aufklärunsabteilung 25 gaat achter de aanvalspits "Wolff[37]" over de Dender, stoot vooruit naar Westrem en de Scheldebruggen van Zwijnaarde en Eke en neemt de bruggen over het afwateringskanaal van de Leie te Nevele en Deinze. Zwaartepunt wordt Deinze.

---

[31] Voor een verlieslijst van de Ardense Jagers op 19 mei 1940 zie Bijlagen.

[32] De Molenbeek liep eertijds vanaf Ottergem-Erondegem naar de wijk Brugsken met een tussenafstand van ongeveer 7 kilometer parallel met de Dender. De waterloop zou zich tussen Wichelen en Schellebelle als een brede beek in de Schelde storten.

[33] Geboren op 30-05-1881 te Schloss Philippsruh nabij Germersheim, Hanau (Hessen), overleden op 25-05-1968 te Garmisch-Partenkirchen, in dienst sinds 12-03-1900. Voerde in Polen het bevel over het 3e Duitse Leger, in mei 1940 bevelhebber van het 18e Duitse Leger en tijdens de Veldtocht in Rusland (17-01-1942 tot 01-1944) voerde hij het commando over de Legergroep Noord (Vervangen door Veldmaarschalk Model). General der Artillerie sinds 01-04-1937, Veldmaarschalk vanaf 30-06-1942. Drager van het Ridderkruis.

[34] Op het ogenblik van het bezoek in de voormiddag van 19 mei 1940 van General der Artillerie George von Küchler maakte de 56e (D) ID nog steeds deel uit van het Duitse 6e Leger. Het officiële bericht dat deze divisie zou opereren onder de bevelvoering van het 18e Leger werd pas ontvangen omstreeks 17.00 uur. Voor de 56e (D) ID heeft dit belangrijke gevolgen, ze zal vanaf nu kunnen rekenen op de steun van de korpstroepen, wat ondermeer betekend dat ze voor de aanval op het TPG zal beschikken over 3 extra artillerie-eenheden met waarnemingsafdeling.

[35] Zie Peter Taghon's Mei 1940, hoofdstuk 19 "Intermezzo aan de Dender" waar een foto van dit bezoek is te zien.

[36] Günther Heysing had o.a. te Eben-Emael, Luik, Leuven en Brussel gewerkt als " Kriegsberichter". Zijn verslag over de gevechten te Denderbelle werd in 1940 opgenomen in het boek "Über Schlachtfelder vorwärts" samengesteld door Oberstleutenant Univ. Prof. Dr. Hesse, "Leiter der Gruppe V (Heer) der Abteilung Wehrmachtpropaganda im Obberkommando der Wehrmacht".

[37] Genaamd naar de bevelhebber van Infanterie Regiment 192 Oberst Wollf. Deze zeer ondernemingslustige officier was steeds in de voorste linies te vinden om in te grijpen indien nodig. Geboren op 03-04-1893 te Chemnitz (Saksen) en overleden op 09-11-1968

- Infanterie Regiment 192 heeft als eerste aanvalsdoel de weg Wichelen – Lede – Erpe (N442) en stoot over Westrem door naar Gent. A.A. 25 zal ten zuiden van Gent via Zwijnaarde en Eke naar Deinze trekken.

De orders waren iets te optimistisch opgesteld, de opgegeven doelen werden pas enkele dagen later bereikt. Het optimisme van de Duitsers was zeker niet misplaatst want de voorbije dagen werd de geallieerde tegenstand snel gebroken of waren ze al teruggetrokken voor het daadwerkelijk tot een treffen kwam.
De problemen zouden al beginnen bij het naderen van de N442, de Belgische Genie had op verschillende plaatsen namelijk springladingen geplaatst. Toen ze de Duitsers zagen naderen vlogen kleine brugjes in de lucht of werd op een kruispunt de kasseien de lucht ingeblazen. Niet onoverkomelijk maar wel hinderlijk. Eens deze ongemakken overwonnen werd men verrast door kleine groepjes Ardense Jagers die de aftocht van het gros van de divisie dekten. De Divisie Chasseurs Ardennais hebben als opdracht de vijand tot 19.00 uur op te houden in de buurt van de Molenbeek. Het hoofdkwartier van de divisie wordt te Bottelare ingericht.
In de buurt van Wichelen, op de Dendermondse Steenweg (N416) dreigt de het peloton Dony (1ChA) afgesneden te worden. Sergeant Dony vraagt 3 vrijwilligers om de aftocht te helpen dekken. Sergeant Poncin en de soldaten Cuvelier en Belin melden zich spontaan aan om met het machinegeweer de vijand op afstand te houden terwijl hun makkers zich uit de voeten maken. Bellin sneuvelt als eerste, Cuvelier is de volgende. Wanneer een uur later de Duitsers de schuttersput kunnen benaderen vindt men de twee sergeanten zwaargewond. Dony achtet het MG, het been praktisch afgezaagd door een salvo uit een Duits automatisch wapen en Poncin met de longen doorboord.
Het I en II/I.R. 192 besluit samen met zijn staf om rond Wichelen te rusten. Oberst Wolff bevindt zich te Booigem, zijn soldaten zijn uitgeput maar wat erger is ze zijn het contact met de rest van de divisie kwijt. Meermaals werden motorestafettes uitgezonden maar deze slaagden er niet in om de juiste weg te vinden, twee andere “kradmelder” kwamen zelfs helemaal niet terug en werden als vermist opgegeven.

Oberstleutenant Rodt aan de O.L.V.-Kerk te Dendermonde

Het III/I.R. 192 is te Wanzele aangekomen, het is ondertussen 16.30 uur geworden. Wanneer de Duitsers zich wat rust gunnen duikt opeens een verkenningspatrouille motorrijders onder leiding van Luitenant J. Charlier op, uitgestuurd door de bevelhebber van het III/1ChA. De Belgen, er zich niet van bewust dat het dorp al bezet is, dreigen omsingeld te worden. Een motocyclist kan echter ontkomen. Onmiddellijk wordt tegenactie ondernomen, een T-13 wordt er op afgestuurd om de Ardense Jagers te ontzetten. De lichte Belgische tank rijdt al vurend het dorp binnen en dit verontrust de Duitsers. Zo de aandacht op zich trekkend slagen de motorrijders er in om het dorp te verlaten. Alvorens het dorp te verlaten wordt nog een voltreffer geplaatst: een Duitse bevoorradingswagen vliegt in de lucht.

Ook te Lede lieten enkele Chasseurs Ardennais zich opvallen. Sergeant A. Tabart slaagde er in om met zijn peloton een Duitse MG-post onschadelijk te maken. Een soldaat werd gewond. Een andere sergeant, Albert Philippe (2ChA) tweemaal gewond tijdens de terugtocht naar Lede, bleef met zijn machinegeweer vuren tot hij het bevel kreeg om terug te trekken. Nietegenstaande zijn zware verwondingen wist hij toch nog het verzamelpunt te bereiken. Hij overleed een dag later te Gent.
Wanneer het uiteindelijk 19.00 uur is geworden verlaat de Divisie Chasseurs Ardennais op bevel van Generaal Descamps hun stellingen aan de Molenbeek. Een laatste lijn zal ingenomen worden net voot het TPG, m.a.w. van de

---

te Mannheim. In dienst sinds 01-04-1912, commandant van I.R. 192 sinds 01-09-1939. Generaal der Infanterie vanaf 01-01-1944. Werd zwaargewond te Deinze Ritterkreuz des Eisernes Kreuzes op 26-05-1940.

oostgrens van Wetteren via Massemen-Westrem tot Oosterzele. De commandopost zal zijn intrek nemen te Bottelare. Deze stelling moet kost wat kost gehouden worden tot 23.00 uur.
Ondertussen voert het Duitse 25e A.A. verkenningen uit op de lijn Halfbunder – Erondegem – Ottergem en ze maken melding van verscheidene "Strassensprengungen". Rond 22.00 uurstoten de Duitse verkenners ten westen van Lede op

De Molenbeek te Wichelen.

't Brugsken te Wichelen

Belgische motorrijders. Een kort maar hevig vuurgevecht barst los en in de verwarring wordt een Duitse soldaat krijgsgevangen gemaakt. De Belgen kunnen zonder verliezen terugtrekken.
Na 23.00 uur zal de volledige divisie zich terugtrekken en zich naar een rustkantonnement begeven.
Het 1ChA zal via Kwatrecht, Meulewijk, Gontrode, Lemberge, kilometerpaal 6 op de Hundelgemsesteenweg te Merelbeke naar Zwijnaarde trekken
2ChA over de Brusselsesteenweg, Wetterstraat, Kwatrecht, Appelhoek, gontrode en Lemberge-brug ook naar de westelijke Schelde-oever en Zwijnaarde gaan.
3ChA ging via Bavegem, Veld- en Meerstraat, de Keiberg, Oosterzele, Scheldewindeke, Moortzele, Bottelare, het kruispunt 800 meter ten noorden van Munte en Semmerzake eveneens naar Zwijnaarde.
Voor de Ardense Jagers drong zich een reorganisatie op, het 1e Regiment bestond nog slechts uit 2 bataljons, het 2e & 3e Regiment haddden wel nog hun 3 bataljons maar de rangen waren wel uitgedund.
Ook bij de Staf van de 56e Duitse divisie, die zich te Lebbeke ophield, had men die nacht zorgen, nog steeds was Oberst Wolff en zijn I.R. 192 spoorloos. Verkenners van zowel de Staf als van I.R. 192 slaagden er niet in om contact te maken.

De Slag om Kwatrecht

Zondag 19 mei 1940, de voorbereiding

Bij het ochtendgloren wordt het 11é Linie[38] afgelost door het 5e Linie in de sector Kwatrecht-Betsberg, de stellingen zijn in erbarmelijke staat en de vijand nadert met rasse schreden. Erbarmelijk is zacht uitgedrukt. In deze sector is er slechts een bunker uitgerust met zijn voorziene C47 en de benodigde uitrusting[39], de overige waren nog afgesloten en hun uitrusting bevond zich nog te Gent. Kolonel Carion beval zijn bataljonscommandanten om de sloten te forceren en hun eigen organieke MG's te plaatsen. Verder waren er geen veldwerken[40] uitgevoerd, op uitzondering van enkele putjes voor geknielde schutters, geen anti-tankhindernissen[41], geen opruiming van het schootsveld[42]. De versperring

---

[38] Het 11e Linie had samen met de 4é ID op 11 mei 1940 zijn vuurdoop ondergaan aan het Albertkanaal in de buurt van Hasselt. Ternauwernood aan omsingeling ontsnapt en na een mars van meer dan 100 km. Wordt de divisie gereorganiseerd in de buurt van Vilvoorde. Op 15 mei krijgen zij het bevel om stellingen te gaan innemen in het TPG. Op 16 mei bezet het 11e Linie de sector Kwatrecht-Betsberg.

[39] Deze bunker was gelegen dwars op de baan komende van Aalst.

[40] De geplande veldwerken werden onder druk van de plaatselijke politici afgelast, deze namen het namelijk op voor de plaatselijke landbouwers, wiens stem ze uiteraard wilden verdienen bij de eerstvolgende verkiezing.

[41] De "Cointet"-barrières en de "tetraéders" die deze anti-tankhindernis moesten vormen zijn wel gebruikt aan de KW-lijn, voor het TPG werden er geen geleverd.

[42] De gewassen stonden al een 80-tal cm. hoog, dit belette het zicht ernstig en maakte het terrein voor de stellingen gevaarlijk voor infiltraties. Redenen: zie voetnoot 36.

die voor de bunkerlijn was aangelegd bestond uit slechts één lijn prikkeldraad met op vele plaatsen gaten die de boeren moesten toelaten om hun vee naar de weide te brengen. Het regiment beschikte verder over geen middelen om de nodige wapens, munitie, anti-gasuitrusting en mondvoorraad te gaan ophalen in Gent. De korpscommandant van het 5e Linie vroeg zich af wat de commandant van het TPG had uitgespookt tijdens de mobilisatie en de eerste week van de oorlog.

De oude graanstokerij te Landskouter, de eerste hulppost van het 6e Linie.

Eveneens rond 07.00 uur heeft ook het 6e Linie[43] zijn bestemming bereikt, de hen toegewezen sector sluit aan op de rechtervleugel van het 5e Linie, in de buurt van de Landbouwschool, en loopt verder tot onder Landskouter. In tegenstelling tot vele andere officieren kent de korpscommandant van het 6e Linie, Kolonel Godeau, de stellingen op zijn duimpje. Hij heeft immers voor de mobilisatie zes jaar voor het 2iéme Departement de Génie de Fortification gewerkt, de instantie die heel nauw betrokken was bij het ontwerpen van het TPG.
Het 28e Linie wordt verdeeld over de sectors van het 5e & 6e Linie waar ze in tweede lijn worden geplaatst. In de nacht neemt een batterij van het 2e Artillerie stelling in het park van het kasteel van Melle een tweede batterij plaatst zich achter de stellingen van 2cie/I/28 in de buurt van Mijleke.
Beschermd door de Ardense Jagers worden de werken in de frontlijn gestart, voor het maaien van de oogst is geen tijd meer dus worden de gewassen platgewalst. Verloren werk want de volgende morgen staat het grootste gedeelte alweer voor de helft overeind. In de namiddag worden voorposten uitgeplaatst in de sector Kwatrecht zijn dit de pelotons patrouilleurs I & III/5 in de sector Gijzenzele en twee gevechtsgroepen van de Cyclisten van de 2e ID en het restant patrouilleurs van het 6e Linie. Hun taak is vijandelijke aanwezigheid te melden en eventuele verkenningsgroepen af te weren. De nacht verloopt kalm in de sector van de 2e ID, te kalm zelfs. Een derde van de manschappen werken, een derde trekt de wacht op de overigen rusten. Omstreeks 01.00 uur trekken de Ardense Jagers door de linies.

De Duitse voorbereidingen voor de aanval op het TPG (19-20 mei 1940)

Wanneer op 20 mei 1940 de zon opkomt zit men op het hoofdkwartier van de Duitse 56e ID nog steeds met de handen in het haar. Oberst Wolff en zijn I.R. 192 gaven nog steeds geen teken van leven. In de bevelen voor die dag wordt met het “verdwenen” regiment geen rekening gehouden.
De overgebleven 2 infanterieregimenten, het I.R. 171[44] en I.R. 234 die aan de westrand van Lede bivakkeren, krijgen als bevel:

- Om 05.30 uur zal I.R. 171 samen met I & III/A.R. 156 zich voor verdere opmars klaarmaken langsheen de weg Gijzegem-Lede.
- Terzelfdertijd zal I.R. 234 met II & IV/A.R. 156 zich verzamelen aan de weg Hofstade-Lede.

Afmars is voorzien om 06.00 uur met als marsrichting:

- Voor I.R. 171 en I & III/A.R. 156 via Bavegem naar Gavere
- Voor I.R. 234 en II & IV/A.R. 156 via Oordegem naar Zwijnaarde

Nauwelijks is men vertrokken of het dreigt al in het honderd te lopen, de marsroutes kruisen elkaar in het centrum van Lede met wanorde en vertraging als gevolg.

[43] Wanneer het 6e Linie te Gijzenzele aankomt bestaat het Regiment nog uit 2 infanteriebataljons en een bataljon tuigen, echter zonder de mortieren 76 mm. Qua materiaal: 12 vrachtwagens, 13 moto’s waarvan 3 met side-car, 48 fietsen en de door paarden getrokken karren (waaronder 14 mitrailleur-caissons, de 8 caissons mortieren M76 en 8 veldkeukens. Van de bewapening ontbreekt: 3 c 47 kanonnen, alle mortieren M76, 14 mitrailleurs, 25 FM’s, 17 DBT’s, 150 geweren en 65 pistolen. Er is munitie genoeg, de verschoten DBT’s en 45 laders FM die verloren zijn gegaan buiten beschouwing gelaten.

[44] Het I.R. 171 stak omstreeks 02.00 uur de Dender over via een noodbrug te Wieze.

Generaal Hermann Geyer

Te 06.30 uur komt er te Lebbeke eindelijk een "kradmelder" van het I.R. 192 op de Divisiestaf aan met een boodschap van Oberst Wolff. Het bericht werd anderhalf uur eerder opgesteld en Wolff laat weten dat hij na aankomst van de zware wapens van plan is om op te rukken via de weg Dendermonde-Wetteren-Gent, zijn 2e bataljon zal de leiding nemen gevolgd door het 1e bataljon. De eigenzinnige "kommandeur" lapt hiermee het bevel aan zijn laars om als divisiereserve in de achterhoede te blijven.

Generaal Hermann Geyer[45], de bevelhebber van het Duitse IX legercorps, waartoe de 56e (D) I.D. nu behoorde, had voor deze 20ste mei zijn troepen het volgende motto meegegeven: " Verfolgung wie bei Waterloo!"[46]

De opstelling van de Belgische 2e Infanteriedivisie op 20 mei 1940[47]

- Het III/5 bezet de eerste lijn, circa 1400 meter, vanaf de Schelde tot aan de huidige autosnelweg (E40-A10). De 10e cie. uiterst links tegen de Schelde, de 9e cie. in het centrum en de 11e cie. rechts aan de Landbouwschool.
  Er is geen tweede echelon en de cie. MG wordt bij de 9e cie. Ondergebracht. Het IV/5 levert een peloton mortieren, een peloton C-47 en 1 peloton MG.
- Het I/5 bezet ook de eerste lijn, eveneens circa 1400 meter, rechts van het III/5. De 1e cie. sluit aan op de 11e cie. III/5, de 2e cie. in het midden en rechts de 3e cie. De regimentsgrens ligt haaks op de weg N42-Gijzenzele.
- Het II/5 neemt plaats in de tweede lijn achter III/5. De 8e cie. en de cie. MG wordt aan de Schelde geplaatst met een C47 in versterking.
- Het III/6 sluit met zijn 9e cie. aan op de 3e cie. I/5, in het midden de 10e cie. en vervolgens de 11e cie.
- Het II/6 betrekt stellingen rond de Betsberg.

In de sector van de 2e ID worden vier voorposten uitgezet

- P1 Opgesteld in de buurt van de Geraardsbergse Steenweg (N465a) ten oosten van Oosterzele.
- P2 opgesteld aan het kruispunt Anker tussen Oosterzele en Westrem.
- P3 opgesteld te Westrem nabij de brug over de spoorweg Gent-Brussel.
- P4 opgesteld aan het kruispunt het Strop (N462-N9).

Maandag 20 mei 1940, het begin van de slag

Een Belgische T-13.

Rond 04.00 uur wordt er melding gemaakt van vijandelijke beweging tussen Schellebelle en Wetteren, het betreft hier patrouilles die inlichtingen proberen te verzamelen.
Om 07.45 is het I.R. 234 reeds Oordegem gepasseerd als een Belgische T-13 met zijn C47de voorhoede beschiet gesteund door een FM. Haastig wordt dekking gezocht door de mannen van het III/I.R. 234 en twee secties van de 14e "Panzerjäger" compagnie worden met een PAK 37 naar voor gedirigeerd om met het gevaar af te rekenen. De Belgische voorpost P4 kan ontkomen maar enkele Duitsers[48] sneuvelen.

Te 09.30 uur melden burgers aan P1 dat een Duitse moto met side-car op een mijn is gereden

[45] General der Infanterie Hermann Geyer, °Stuttgart 07-07-1882 +Wildsee bei Wildbad 10-04-1946. Ritterkreuz op 25-06-1940.

[46] "Achtervolging zoals bij Waterloo".

[47] Zie bijlagen.

[48] Schütze Dressler (°25.07.1919), Panzerjäger Gerhard Bauer (24.09.1918) en Gefreiter Nicolaus Richter (°18.09.1914) krijgen te Massemen een veldgraf. Deze drie namen worden genoemd in het werk van J. De Vos "Mei 1940, ten zuiden van Gent" terwijl in de lijsten van R. De Bouver (zie bibliografie) Bauer een dag later te Massemen zou gesneuveld zijn samen met Gefreiter Fritz Borman (°05.08.1913).

enkele kilometers voor de stelling. Twee vrijwilligers, de soldaten Bal en Dauwen (Esc. Cy/2ID), gaan met een motorfiets de zaak onderzoeken. Ze vinden 2 gesneuvelde Duitsers, hun papieren en machinepistolen worden meegenomen en overhandigd op de commandopost van het 6e Linie.

Een Duits PanzerAbwehrKanonne 3,7 cm in actie

Om 10.20 uur signaleert een artilleriewaarnemer, die op de kerktoren van Kwatrecht heeft postgevat, aan de staf van de 2e ID dat een 200-tal Duitse infanteristen zich rond Herdershoek groeperen en oprukken, parallel met de Belgische frontlijn, naar het Bourgondisch Kruis. Onmiddellijk brengt een verbindingsofficier van de 2e ID het 5e Linie op de hoogte. Twintig minuten later vraagt men de artillerie om een spervuur te leggen op de Wetterstraat om zo de Duitsers de pas af te snijden. Te laat!!! Een snelle aanval van het I.R. 234 verrast het III/5. vooral de 9é cie en de Mitrailleurs krijgen het hard te verduren, de MG's worden buiten gevecht gesteld. De vijand wordt teruggedrukt maar voor niet lang want de Duitsers doen opnieuw een poging om de Belgische lijnen te overrompelen. De bunkers in de eerste lijn worden ingenomen, abri S8[49] met zijn twee verdiepingen langsheen de Brusselsesteenweg is door zijn bemanning ontruimd met achterlating van een C47 en 2 FM's. De Belgische frontlijn vertoont een deuk tussen de Schelde en de nieuwe spoorlijn Brussel-Gent. Om 11.00 uur laat Oberstleutnant Krantz (I.R. 234) zijn commandopost van "Het Strop" overbrengen naar het "Boergondisch Kruis", doch de Duitse aanval loopt vast in het hevige Belgische artillerie- en machinegeweervuur. Twee compagnies bereiken toch het kerkhof van Kwatrecht. De 14e cie. I.R. 234 verovert ook drie abri's en maakt 50 Belgen krijgsgevangen. Het III/I.R. 234 dat ingezet werd tussen de Brusselsesteenweg en de spoorlijn veroverd eveneens drie bunkers.
Ondertussen heeft Oberst Wolff zijn "Gefechtsstand" ingericht te Herdershoek en ligt de voorhoede van het II/I.R. 192 onder hevig artillerievuur in de nabijheid van het kruispunt Wetterstraat. Het III/ I.R. 192 dat te Wanzele rust houdt wordt naar het gehucht Poepelboom[50] gedirigeerd. De 10 cie /I.R. 192 krijgt een bijzondere opdracht: geholpen door een "Sturmgeschütz" moeten zij de bunkers gelegen langs de spoorweg Wetteren-Kwatrecht innemen. Een schuilplaats, 50 meter ten noordoosten van de spoorweg wordt ingenomen. Om infiltratie langs de spoorlijn te voorkomen snellen 2 gevechtsgroepen van de 11e cie. ter hulp. Door goedgericht artillerievuur voor de stellingen en een tegenaanval kan de situatie hersteld worden. De 10e cie. heeft de situatie terug onder controle, de 9e cie. verliest een schuilplaats en de MG-sectie maar de 11 cie kan zijn oorspronkelijke opstelling niet handhaven.

Rond de middag kunnen de Duitsers nog niet van winst of verlies spreken maar ze beschouwen de situatie nog steeds als gunstig.

Het motto van die dag indachtig besluit het hoofdkwartier van de 56e ID om zich meer vooruit te vestigen. Te Lebbeke wordt ingepakt en Melle wordt als volgende standplaats uitgekozen. Via Lede en Wetteren verloopt de reis vlot, maar

[49] Werd afgebroken bij de heraanleg van het kruispunt.

[50] Gelegen tussen Massemen en Oordegem.

te Kwatrecht komt de staf onverwachts tussen het gevecht van het III/ I.R. 192 te zitten. Er valt een dode[51] en men besluit om rechtsomkeer te maken. Rond 11.00 uur slaat de divisiestaf zijn tenten op te Oordegem.
In de voormiddag is ook I.R. 171 in de frontlijn aangekomen te Veldstraat, aan de noordoostelijke grens van Oosterzele. Het I/ I.R. 171 krijgt als opdracht om door te stoten naar de wijk Kwaadbeek en het II/ I.R. 171 gaat richting Landskouter. Wanneer het 1e bataljon in de flank onder vuur wordt genomen vanuit de bunkers gelegen aan de Betsberg en bemand door het 6e Linie trekken ze zich terug. Afwachtend neemt men stelling aan de weg Westrem-Kwaadbeek-Heistraat frontaal op Gijzenzele. Het II/ I.R. 171 meldt dat het ondertussen Lemberge heeft bereikt, wat een vergissing zal blijken te zijn.
Op de middag woedt de strijd in de regio Kwatrecht, waar het zwaartepunt van de Duitse aanval van 20 mei lag, nog steeds in volle hevigheid. In het begin van de namiddag gaan de Duitsers weer over tot de aanval, ditmaal wordt de infanterie gesteund door een 15-tal lichte tanks en wordt er gestart vanaf een klein bos ten noordoosten van Massemen. Hevig artillerievuur schakelt een paar tanks uit en doet de overige terugdeinzen maar de infanterie zet koppig door en weet opnieuw in de Belgische lijnen te infiltreren. Aanval en tegenaanval volgen elkaar op. Het 2e Artillerie laat een ware granatenregen neerkomen op de velden, huizen en straten[52]. Bij de 1e cie. I/5 wordt de aanval afgeweerd door goed gericht artillerie- en mortiervuur maar bij het volledige III/5 ziet het er niet zo rooskleurig uit. Te 13.00 uur ziet Majoor Jacques zich dan ook genoodzaakt om versterking te vragen aan de Staf van het regiment. Twee compagnieën en twee pelotons[53] van het 28e Linie en vier T-13's worden hem zodoende ter beschikking gesteld. Ongeveer een uur later krijgt ook de 3e cie I/28 de opdracht om zich ter beschikking te stellen van het III/5. Wanneer de Belgische tegenaanval uiteindelijk van start gaat wordt het 28e Linie zwaar toegetakeld. Luitenant Desmet en Debels worden samen met enkele manschappen gevangen genomen, de adjudanten Ghys, Mertens en Desmet sneuvelen. De sectie MG van de 4e cie. wordt uiteengereten door een bom en een volledig peloton van de 3e cie. wordt vernietigd. In 't midden kan het front min of meer gestabiliseerd worden maar op de linkerflank dreigt alweer een Duitse aanval. Ter versterking wordt aan het III/5 nu een peloton cyclisten van de 2e I.D. toegewezen en de artillerie neemt constant linkersector onder vuur.

Abri AV-10 te Gijzenzele

't Klein Bos

Ook in de sector bemand door het 6e Linie was er die namiddag van 20 mei behoorlijk wat activiteit. Omstreeks 12.30 merken verkenners van P2 dat een 8-tal Duitse motorrijders hun stellingen naderen, ze ontruimen hun stellingen en maken melding van het feit. Ze krijgen het order om hun stellingen terug te bezetten maar het is te laat, de vijand heeft er zich reeds genesteld. Een tweetal uur later wordt P1 hevig bestookt door het vuur van infanteriewapens, er wordt hevig verzet geboden maar Kolonel Godeau laat uit voorzorg ook deze post ontruimen.
De stellingen worden een paar keer overvlogen door de Luftwaffe waarna de stilte opnieuw terugkeert tot plots Gijzenzele opgeschrikt wordt door een hevig Duits artilleriebombardement. De pastoor, de enige inwoner die ter plaatse is gebleven wordt gekwetst. Ondertussen hebben de Duitsers een rookgordijn aangelegd langsheen de weg Oosterzele-Wetteren en hierdoor gedekt vallen zij, met de steun van vlammenwerpers aan. De bunker aan de oude molen (AV10) en aan het "kleine bos[54]" (AV11) worden omsingeld en moeten prijsgegeven worden. Hierbij worden een tiental Belgen krijgsgevangen gemaakt maar de gevechtsgroep die de bunker AV11 bezet kan zich vrijvechten. De vijand weet steeds meer de stellingen van het III/6 te infiltreren en slaagt er zelfs in het "klein bos" stevig in handen te krijgen. Waarnemers kunnen echter de Duitse artillerie lokaliseren ten oosten van de steenweg en onmiddellijk vraagt

[51] Gefreiter Erich Gerlach, °Dresden 12-09-1906.

[52] Rapport Passieve Luchtbescherming, regio Wetteren**:** 20/22 mei door (Belgisch) artillerievuur worden 6 burgers gedood, 10 gekwetst; 65 woningen vernield, 100 zwaar gehavend en 700 licht beschadigt.
[53] De 1e en 2e compagnie I/28 elk met een peloton mitrailleurs.

[54] Op kaart 22 van het Nationaal Geografisch Instituut 1/50.000 wordt dit bos "Bergbos" genoemd. (privé-bezit)

Majoor Deprets artilleriesteun aan. Goed gericht vallen de granaten en het bosje wordt tijdelijk ontruimd en de Duitse artillerie zwijgt.

Kasteel de Bueren

Het III/6 had in de loop van de namiddag de steun gekregen van het II/28. Luitenant Lonnoy, commandant van de 13e cie. II/28, leidde omstreeks 20.40 uur een offensieve patrouille naar het klein bos. Hij werd daar getrakteerd op hevig machinegeweervuur en moest zich terugtrekken met vier gewonden. De Duitsers blijken in het bos namelijk goed opgesteld te zijn en werden gesteund door "Minnenwerfers". Omstreeks 19.00 uur is situatie min of meer herstelt over de volledige breedte van het front van de 2e I.D.
Te 21.00 uur barst te Kwatrecht de hel opnieuw los. Na een hevig artilleriebombardement op de abri's vallen de Duitsers opnieuw aan. Ze komen tot aan het station van Kwatrecht en slagen er zelfs in om de commandopost van het III/5[55] te omsingelen. De staf kan ontkomen en neemt haastig zijn intrek in abri B43 gelegen tussen het kasteelpark en de spoorweg naar Brussel. Om 22.30 kan het III/5 aan de Divisiestaf melden dat de vijandelijke opmars is gestopt. Op divisie- en korpsniveau beseft men dat er dringend iets moet gedaan worden de volgende morgen anders gaat de linkerflank van de 2e I.D. er aan.
Desondanks de artillerieduels die tot 01.00 uur blijven aanhouden verloopt de rest van de nacht relatief rustig.

Problemen bij de 56e I.D. op 20 mei 1940

Wanneer de Duitsers in de aanval gingen hoopte men dat het een herhaling zou worden van de afgelopen tien dagen oorlog: zwak verzet en een snelle aftocht. Het dagthema was dan ook niet verkeerd gekozen, maar een achtervolging zoals bij Waterloo zat er deze keer niet in.
Ten eerste werden de Duitsers verrast door de camouflage van de TPG-bunkers waardoor ze steeds op onverwachte plaatsen onder vuur werden genomen. Ten tweede liet de Belgische artillerie zich van zijn beste kant zien en bleek meermaals superieur te zijn aan de Duitse. Hoewel de Duitse oorlogsmachine goed geolied was waren niet alle eenheden elitetroepen en waren niet alle soldaten "Übermenschen".
Wanneer in de namiddag van 20 mei I.R. 192 klaar staat om samen met I.R. 234 in de aanval te gaan blijkt er bij deze laatste eenheid paniek te zijn. Het wordt een fiasco, een officier van het 192e plagt te verkondigen: "Panikartiges zurückgehen". Oberst Wolff ziet zich genoodzaakt om zijn 2e bataljon terug te brengen naar zijn startpositie te Wetteren. Het optreden van Hauptman Friedmann (I/A.R. 156) kan een grotere catastrofe voorkomen. De Infanteristen van Oberstleutenant Krantz hadden immers het terrein prijsgegeven ten westen van de straat Massemen-Westrem en enkel het gerichte artillerievuur van A.R. 156 kon de Belgen een grotere terreinwinst ontzeggen.
Op de divisiestaf krijgt men lucht van de problemen in de Frontlijn en Generalmajoor Kriebel stuurt er zijn stafchef Hauptman Sprenger op uit om orde op zaken te stellen. En dat doet hij, voor sommige officieren volgen er niet bepaald plezante momenten. In eerste instantie worden de mannen van het III/I.R. 234 tot staan gebracht die samen met de "Infanteriegeschützenkompanie" aan het terugtrekken was richting Oordegem. Vervolgens komt de staf van het regiment aan de beurt, deze was door het Belgische artillerievuur gedwongen om zich van Westrem naar Westrem-Dries te verplaatsen. In de kerk van Westrem waar zich de commandopost van III/A.R. 156 bevind volgt nog meer heibel, slechts een batterij werd opgesteld en dan nog op de verkeerde plaats. Na een uur uitbranders en bevelen is de Duitse artillerie degelijk opgesteld.
Wanneer de Stafchef uiteindelijk bij het I.R. 171 beland is deze furieus, het regiment had niet Lemberge bereikt, zoals het verkeerdelijk had gemeld, maar lag nog steeds defensief opgesteld voor Oosterzele.

[55] Gevestigd in het "Kasteel de Bueren".

Dinsdag 21 mei 1940

Abri D-19

Tijdens de nacht van 20 op 21 mei is men er in het Belgische kamp van overtuigd dat er in de sector Kwatrecht dringend iets moet gedaan worden. De mannen van het I/11e Linie[56] krijgen als opdracht om nog die nacht van Lemberge naar Kwatrecht te vertrekken ter versterking van de 2e I.D. Aan de kerk te Gontrode plegen de officieren om 04.00 uur een laatste maal overleg om een halfuurtje later te vertrekken voor de laatste etappe. Om 06.15 uur wordt men immers verwacht aan de vertreklijn in de buurt abri D19[57]. Het wordt ongeveer eenzelfde aanval op de Duitse flank zoals de dag voordien uitgevoerd door het 28e Linie met het verschil dat men nu steun krijgt van tanks[58]. Op het laatste moment verschijnen uiteindelijk de 2 Renaults[59] op de plaats van afspraak. Om 05.30 gaat de aanval van start achter de vuurwals van de artillerie. De opdracht luidt: de vijand terugdringen tot voorbij de Brusselsesteenweg, en zo de sector integraal te heroveren, en terugkeren tot de kerk van Kwatrecht om de commandopost op te stellen.
In de aanval is er de compagnie van Luitenant Van Helleputte met de abri's A42 en AV15[60] als doel. In deze laatste bunker heeft de staf van het II/I.R. 192 een onderkomen gezocht tijdens het Belgische artilleriebombardement. De compagnie van Van Helleputte kan de Duitse fuseliers doen wijken en de Duitse bataljonscommandant Oberstleutenant Kloss wil zich nog samen met zijn adjunct Leutenant Ritter reden. Kloss wordt tijdens deze vlucht zwaargewond, Kloss en Van Helleputte komen echter voor elkaar te staan. Rudolf Ritter[61] verliest en Van Helleputte krijgt een vermelding in de dagorders[62].
In een compagnie die het kerkhof van Kwatrecht als marsrichting heeft bevinden zich korporaal-milicien Boutsen[63], soldaat-milicien Hallaert en soldaat-milicien De Becker.. Zij veroveren een vijandelijke MG-stelling, Hallaert sluipt verder om een verlaten Duits anti-tankkanon dat hij heeft opgemerkt buiten gevecht te stellen door de richtkijker te vernielen.
Ondertussen ratelen de tanks richting Bourgondisch Kruis in plaats van te zwenken richting kerk. Op het kruispunt staat echter de kleine Duitse PAK 3.7 opgesteld, welke voor de Belgische tanks dodelijk zijn. Wanneer de tank 803 van Verboven halt houdt hoort de chauffeur een hevige knal, een granaat is net boven zijn hoofd de tank

---

[56] Onder het bevel van Kapitein-Commandant Borzée. Het effectief van het I/11 was ondertussen reeds geslonken tot twee compagnies.

[57] Gelegen aan de spoorweg achter de Landbouwschool, thans "Mariagaard".

[58] Het "Escadron Autos Blindées du Corps de Cavalerie" (a.b./C.C.) was in 1940 uitgerust met tanks van het type A.M.C. Renault model 1935 type A.C.G.-1. Gewicht: 14,5 ton. Bewapening: een 47 mm kanon met coaxiale Hotchkiss 13,2 mm mitrailleur. Bepantsering 25/11 mm. Bemanning: 3 man (chauffeur links vooraan en in de toren de tankcommandant en de schutter) Het eskadron was samengesteld met militairen van het 1e Guides en 2e Lansiers, was tweetalig en bestond uit twee gevechtspelotons van elk 4 tanks en een peloton "Parc" voor administratie en onderhoud. De commandant was Kapitein Hullebroeck.
Van de 8 Belgische tanks vielen er 4 ten prooi aan de Duitse 3.7 cm PAK, 2 werden vernield en achtergelaten door de bemanning en de overige 2 eindigden de 18-Daagse Veldtocht bijna intact.

[59] Het betreft hier de tanks nummer 803 en 814.
814 met reserve-onderluitenant William Schreiber (tank- & pelotonscommandant) soldaat-milicien Daniel Smessaert als schutter en soldaat-milicien Devindt als chauffeur.
803 met reserve-wachtmeester Jef Verboven (tankcommandant) soldaat-milicien Delens als schutter en soldaat-milicien Goossens als chauffeur.

[60] Gelegen aan de rand van het "Oude Munitiepark"

[61] °29-07-1915 te Schleiz (Thuringen), begraven te Kwatrecht aan de Landbouwschool in graf T83, achteraf te Lommel P41/3.
J. De Vos "Mei 1940, ten zuiden van Gent" vermeld staf II/192 terwijl in de lijsten van R. De Bouver (zie bibliografie) Ritter als Luitenant van de staf I/I.R. 234 wordt vermeld.

[62] Dagorder van 27-05-1940/4e I.D.

[63] Korporaal Boutsen zou die dag 21 mei 1940 sneuvelen en tijdelijk te Kwatrecht begraven worden.

binnengeschoten en raakt de persluchttank. De chauffeur soldaat Goossens ontvlucht zijn tank en wordt even later krijgsgevangen genomen. Verboven[64] werd samen met Delens onmiddellijk gedood en tijdelijk naast hun tank begraven. Ook de tank van Luitenant Schreiber wordt geraakt[65] en wanneer de chauffeur merkt dat de tankcommandant met zijn schutter gedood zijn verlaat hij het slagveld. . De chauffeur soldaat Devindt rijdt zijn tank vervolgens terug naar Zwijnaarde, maar moet onderweg 3 maal stoppen om een beginnende brand te blussen. Te Zwijnaarde helpt hij om zijn gedode strijdmakkers[66] uit de toren te halen.

Wachtmeester Verboven (links) en een A.M.C. Renault model 1935 type A.C.G.-1 (boven)

Iets voor 09.00 uur loopt de aanval van het I/11 dood, men kan onmogelijk het veroverde terrein behouden. Al spoedig beginnen de Duitsers[67] opnieuw de sector van het III/5 te bedreigen, links en rechts infiltreren kleine groepjes fuseliers, vooral in de linkersector langs de Schelde en tevens nemen de luchtbombardementen toe. Inmiddels hebben de twee compagnies van het I/28 zich opnieuw bij hun eenheid gevoegd en Majoor Jacques ziet zich opnieuw genoodzaakt om versterking te vragen. Ditmaal wordt hem de 8e compagnie Mitrailleurs van het II/5 toegewezen. De gevechten hervatten in alle hevigheid en ondanks de verbitterde Belgische tegenstand moet de commandopost van het III/5 zich terugtrekken om omsingeling te vermijden. Het is ondertussen 10.30 uur geworden. De artillerie en de mortieren blijven bijna onophoudelijk vuren op de oprukkende vijandelijke troepen en hun geposteerde automatische wapens terwijl de 6e cie. II/28[68] onder leiding van Reserve-Luitenant De Wallens een tegenaanval uitvoerd. Twintig minuten later kan de commandopost opnieuw zijn oorspronkelijke positie innemen.
Ook in de sector van het 6e Linie heerst er al vroeg activiteit, omstreeks 04.30 komen twee Duitse vrachtwagens op de weg leidende naar abri AV10 (Oude Molen) aangereden. Onmiddellijk reageert een C47 die rechts van Gijzenzele was opgesteld. Het eerste schot valt tussen een twaalftal Duitsers, het tweede schot beland tussen de twee vrachtwagens en het derde schot vernield een van de vrachtwagens. Hierop neemt de Duitse versterking de benen. Gesterkt door de gedachte dat de vijand geen versterking heeft ontvangen besluit Majoor Deprets om een tegenaanval te lanceren om zo de twee verloren bunkers terug te kunnen bezetten. Om 08.00 wordt de aanval ingezet door de C47 die de plaatsen beschiet waar de Duitsers zich ophouden. Onderluitenant Van Saceghem zal vervolgens met een gevechtsgroep het "Kleine Bos" langs het noorden omtrekken terwijl Eerste-Sergeant Zaunbreckers met een gevechtsgroep langs de zuidelijke rand vordert. Ondertussen zal Luitenant Lonnoy en Onderluitenant Moyson met twee gevechtsgroepen[69] en een ploeg DBT het bos zuiveren. De actie verloopt voorspoedig en al snel wordt het "Kleine Bos" opnieuw bezet door

[64] Jef Verboven, onderwijzer en bij zijn overlijden 24 jaar oud.

[65] Het (gegronde) vermoeden bestaat dat de tank n°813 werd geraakt door een Belgische C47.

[66] De overlijdens werden opgetekend bij de Burgerlijke Stand van Gent en beiden werden (tijdelijk) op de stedelijke begraafplaats aldaar begraven.

[67] Tussen Oosterzele en de Brusselsesteenweg te Kwatrecht lagen naast elkaar: II & III/I.R. 171 (Gijzenzele), III/I.R. 234 (Landbouwschool) en het II/234 (vanaf de spoorlijn).

[68] Omstreeks 09.00 uur uit zijn stellingen teruggetrokken ten noorden van Gijzenzele. Na de aanval keert de compagnie terug naar deze opstellingsplaats.

[69] Behorende tot het II/28.

de Belgen. De Duitsers laten een 15-tal gesneuvelden[70] achter, 5 machinegeweren met bijhorende munitie en enkele geweren en pistolen. Twee van de buitgemaakte MG's worden opgesteld in de bunker AV11 terwijl het overige verdeeld werd over de gevechtsgroepen die zich reorganiseerden. Om 11.30 reageren de Duitsers, met een omtrekkende beweging vanuit het zuiden en verplichten ze de mannen van het 28e Linie om hun stellingen in het "Kleine Bos" te verlaten.

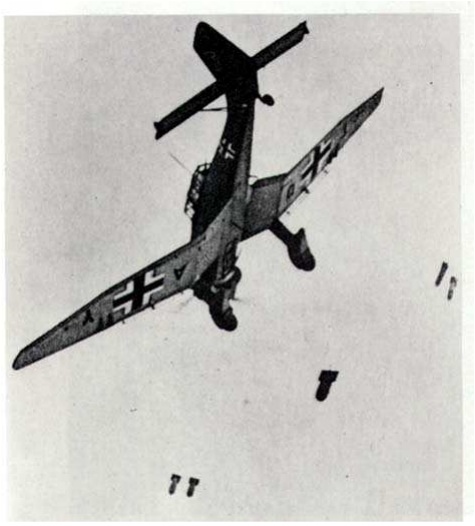

Stuka

Rond 13.00 uur opent de Duitse artillerie over gans de lijn het vuur op de Belgische stellingen. Ondertussen voeren "Stuka's" bombardementen uit. Enkele moordende scheervluchten worden onder andere uitgevoerd op de stellingen van de 10e compagnie III/6, hierbij vallen 8 doden, 17 gekwetsten en 3 FM's worden onbruikbaar. Te Gijzenzele krijgt de bakkerij een voltreffer[71], de commandopost van de 9e compagnie III/6[72] wordt geraakt en voor de deur van de commandopost van het III/6[73] ontploft ook een granaat.
Dat de artilleriebeschieting een voorbode was voor een nakende Duitse aanval was geen geheim. Majoor Deprets laat dan ook wanneer de Duitse artillerie zwijgt het bos voor zijn stellingen door de Belgische artillerie onder vuur nemen. Het III/6 schiet daarbij met alle middelen op de Duitse infanterie waarvan er heel wat gedood en gekwetst worden[74]. De aanval valt stil en de vijand trekt zich terug naar zijn vertrekstelling.
Ook in het front van het II/6 loopt het fout. Hier zetten de Duitsers de aanval in vanuit de Meerstraat maar ook hier wordt de aanval afgeslagen door hevig Belgisch vuur vanaf de Betsberg en artillerie steun van het 2e Regiment Artillerie.
Om 14.00 uur valt een nieuw bombardement op Gijzenzele en zijn zuidrand[75]. Nu valt men aan vanuit het oosten op de grens van het 6e Linie en het 5e Linie. Door het hevige vuur zien de Duitsers zich opnieuw verplicht om af te druipen.
Bij het 5e Linie ziet de toestand er minder rooskleurig uit. Omstreeks 13.30 uur moet de Ie cie. I/5 tussenkomen om infiltratie langs de spoorweg te voorkomen. Door de hevige artillerie- en luchtbombardementen wordt het I/5 afgesneden van het hoger echelon. Majoor Lambert kan enkel afgaande op zijn gehoor vaststellen dat het III/5 in hevige gevechten is gewikkeld. De onwetendheid over wat er bij zijn buren gebeurt, de druk op zijn eigen linkerflank en een algemeen gebrek aan inlichtingen doen de majoor besluiten om een verbindingspatrouille te sturen naar de 11e cie. III/5. De officier TS kan de verbindingen niet herstellen door gebrek aan materiaal en onophoudelijke beschietingen. Enkele transmissiesoldaten worden op bevel van de bataljonscommandant naar de Staf van het regiment gestuurd om het nodige materiaal af te halen. Tevens wordt Kolonel Carion op de hoogte gebracht van de kritieke toestand in de frontlijn en werd hem gevraagd om versterking.
Rond 14.30 uur worden de bombardementen op de Belgische stellingen in alle hevigheid hernomen en om 15.30uur gaat een tweede Duitse offensief van start. De Staf van de 2e ID heeft voor het 5e Linie het bevel "Résister à outrance" gegeven. Het I/5 krijgt de volle laag, het uiterst links gelegen peloton van Luitenant Allaerts en de sectie MG wordt gevangen genomen. De Duitsers zetten hun opmars verder met als objectief een klein bos gelegen achter de 1e cie. I/5. Enkele soldaten kunnen ontsnappen en brengen de compagniecommandant Kapitein Simons op de hoogte die onmiddellijk een steunpeloton naar het bosje stuurt. De aanval kan tijdelijk tegengehouden worden maar dit is maar schijn want de infanterie houdt halt om de artillerie de kans te geven de bosrand onder vuur te nemen. Door dit bombardement vallen er slachtoffers bij het steunpeloton dat dan ook het bevel krijgt zich terug te trekken. Wanneer de aanval weer verder gaat vallen Belgische mortierbommen tussen de Duitse gelederen, hierdoor worden de infiltraties in de sector van de 1e en 3e cie. tijdelijk sterk afgeremd.
Om 16.40 uur bereikt een alarmerend bericht de Staf van de 2e I.D., het III/5 heeft zijn commandopost moeten ontruimen en bevindt zich nu op de spoorwegberm tussen de bunkers B43 en A19. Het I.R. 234 is er opnieuw in geslaagd om tot Kwatrecht door te dringen. De 9e en 11e cie. III/5 worden omsingeld en slechts na hevige weerstand slagen de compagnies er in om zich rond 19.30 terug te plooien op de tweede verdedigingslijn.

---

[70] Volgens de "Geschiedenis van het 6de Linie Regiment 1830-1992" behoorden deze Duitsers tot het I.R. 25 (2e Duitse Infanterie Division) maar volgens de lijst opgemaakt door R. De Bouver (zie bibliografie) werd er op de Duitse militaire begraafplaats aan de Landbouwschool niemand begraven van dit regiment of divisie.

[71] Een dode en 6 zwaargewonden.

[72] Een estafette gedood, Luitenant Vinoelst en Adjudant Geurdens gekwetst.

[73] Drie doden en evenveel gekwetsten.

[74] Het dagboek van de 56e Duitse Infanterie Divisie zou deze dag, 21 mei 1940, omschrijven als de bloedigste dag uit de Veldtocht in het Westen. Voor cijfers zie bijlagen.

[75] Er sneuvelen 5 militairen, 10 anderen worden gekwetst afgevoerd.

Abri A-40 in de voortuin van de landbouwschool

De voormalige Landbouwschool

Bijna alle schuilplaatsen in de eerste lijn zijn nu in Duitse handen met uitzondering van abri A40, gelegen naast de spoorweg in de voortuin van de Landbouwschool, die nog door de Belgen verdedigd wordt. Ongeveer een uur later is de toestand er bij het 5e Linie er niet beter op geworden, de Duitsers zijn er in geslaagd om een wig te drijven tussen het I/5 en het III/6 waardoor gevaar voor omsingeling ontstaat voor het I/5. De 3e cie. I/5 wordt plots in de rug aangevallen, er ontstaat verwarring, twee secties MG worden gevangen genomen en een kanon C47 wordt buitgemaakt. In de sector van het III/6 heeft men in de late namiddag pas zijn stellingen herschikt als ze om 18.00 uur opnieuw worden aangevallen. Het bataljon had ondertussen twee T-13's[76] in versterking ontvangen, een werd opgesteld bij het peloton van Onderluitenant De Neve, de andere bij het peloton[77] van Onderluitenant Van Damme. De Duitse patrouilles worden bijna allemaal terug geworpen doch slagen enkele elementen er in om de voorste gelederen van het peloton De Neve aan te klampen. Het peloton verlaat zijn stellingen[78]. Onmiddellijk neemt de bevelhebber van het III/6 tegenmaatregelen, twee gevechtsgroepen[79] onder leiding van Onderluitenant Van Saceghem worden er op uitgestuurd om de verlaten stelling terug te bemannen. Deze opdracht lukt zonder noemenswaardige problemen.
Het eskadron Cyclisten van de 2e I.D. wordt om 18.00 uur ter versterking gestuurd, deze komen 40 minuten later te Gijzenzele aan. Ze krijgen als opdracht de anti-tankstelling te versterken en omstreeks 20.00 uur zijn de Wielrijders opgesteld.
Bij de Staf van het I/5 loopt er om 19.30 een gecodeerd bericht binnen, spijts alle pogingen die er ook worden ondernomen zijn de 95 woorden niet te ontcijferen. De officier TS tracht verbinding te krijgen met de Staf van het regiment maar opnieuw zijn de verbindingen verbroken. Wanneer een half uur later Kapitein Wattelet[80] meldt dat een peloton van het 6e Linie[81] terugtrekt besluit men dat het bericht een bevel tot terugtrekking moet hebben bevat. Om 21.30 uur krijgen de compagniecommandanten van het I/5 het bevel om terug te plooien, verzamelpunt is de kerk van Gontrode. Tijdens deze actie beseft Majoor Lambert dat er iets niet klopt en laat zijn mannen opnieuw de stellingen bezetten. Gelukkig hebben de Duitsers niets gemerkt. De officier TS wordt er op uit gestuurd om op het hoofdkwartier van het Regiment inlichtingen te vragen en de verbindingen te herstellen. Eindelijk, het is ondertussen 04.00 uur geworden, komt er duidelijkheid in het verkeerd gecodeerde bericht. Het bevatte de volgende informatie: "*Gezien de toestand van het III/5, mag I/5 indien nodig zijn linkerflank oprollen, het bataljon wordt morgen om 09.00 uur vervangen of versterkt door een bataljon Ardense Jagers.*"
Gedurende de nacht proberen enkele Duitse patrouilles, zonder succes, de Belgische lijnen te infiltreren. Her en der klinkt soms mitrailleurvuur maar voor het overige verloopt de nacht rustig zodat beide partijen zich kunnen reorganiseren.

---

[76] Afkomstig van de Compagnie Anti-Tank van de 2e I.D.

[77] Twee pelotons van de 9e cie. III/6

[78] Even later wordt De Neve onderschept in de tweede lijn, de Onderluitenant (Res) wordt door zijn korpschef gedegradeerd.

[79] Van het peloton van Luitenant Van Bril 9e cie. III/6.

[80] Deze officier wordt vermeld in "De Historiek van het 5de Linie Regiment" blz.218 maar komt niet voor op de slagorde van het 5e Linie of van de 2e I.D..

[81] Peloton De Neve?

Het monument voor de kerk van Gijzenzele, Donckers, Sels en Braet behoorden tot het 6e Linie.

Woensdag 22 mei 1940

De vorige dag werden er op hoger niveau belangrijke beslissingen getroffen te Ieper. De geallieerde legeraanvoerders waren tot het besluit gekomen dat men het TPG moest prijsgeven en terugtrekken op de Leie. De doorbraak bij Oudenaarde, in de Britse sector, waar de Duitsers er in geslaagd waren om een permanent bruggenhoofd over de Schelde te vestigen. Hierdoor verloor het Bruggenhoofd Gent al zijn belang en was terugplooien noodzakelijk.
Aan Duitse zijde was men er zich ook van bewust dat bij Oudenaarde, waar de grens lag tussen de Belgische en Britse troepen[82], het zwakste punt in de Scheldestelling lag. Zodoende kreeg het 6.Armee van von Rechnau de opdracht om hevigere offensieve acties uit te voeren in die sector. Het 18.Armee van von Küchler, waartoe de 56e I.D. behoorde, moest zijn bereikte stellingen handhaven en zich degelijk reorganiseren. Op het hoofdkwartier van Generalmajoor Kriebel komt in de vroege morgen van 22 mei de bevelhebber van het 18.Armee aan met de nieuwe orders. De stellingen moeten gehandhaafd worden en schikkingen treffen voor een aanval op 23 mei, versterkingen zijn onderweg[83].
Aan Belgische kant wordt op de verschillende staven koortsachtig gewekt om de geplande aftocht vlot te laten verlopen. In de voorste lijnen wordt gewacht op nieuwe Duitse offensieven.
Te 06.00 uur arriveert te Gijzenzele een compagnie van het III/1ChA en samen met het 1e peloton Cyclisten van Luitenant Papeians de Morchoven krijgen zij als opdracht om de verloren stellingen van het I/5 te heroveren. De Belgische artillerie bestookt de vijandelijke stellingen gedurende 10 minuten voordat de aanval van start gaat. Rond 09.30 uur het I/5 wordt op zijn linkerflank onder vuur genomen. Het blijkt een misverstand te zijn, een peloton Ardense Jagers meende dat de stelling bezet was door de Duitsers. Verder verloopt de opdracht zonder problemen.
In de volledige sector worden Duitse patrouilles opgemerkt en onder vuur genomen. Deze groepjes waren echter niet met offensieve doeleinden uitgestuurd maar zochten in de al hoog opgeschoten gewassen naar gesneuvelde of gekwetste strijdmakkers. De Belgische alertheid bemoeilijkte dit werk.
’s Middags opnieuw Duitse bombardementen in de sector bezet door het 5e Linie. Pogingen tot infiltratie in de sector III/5 worden verijdeld. De Belgen hebben wel gelijk dat de aanval zijn doel mist omdat ook de Duitse soldaten moe

[82] 44th (Home Counties) Infantry Division van Major-General E. A. Osborne en de 10e Belgische ID. onder leiding van Generaal Pire..

[83] Als versterking wordt de 216 I.D. van Generalmajor Boettcher toegewezen.

zijn maar in feite waren deze speldenprikken als verkenning bedoeld. De Duitsers hadden namelijk gemerkt dat de Belgische lijnen versterkt werden en aftasten van de huidige sterkte was nodig om de aanval van 23 mei voor te bereiden. De rest van de dag blijft het rustig.
In de namiddag krijgen de verschillende commandoposten het bevel tot terugtrekken. De soldaten zijn doodop, maar twee dagen vechten, heeft hen geleerd dat de Duitse Wehrmacht niet onverslaanbaar is en weer moet een goed verdedigbare stelling prijsgegeven worden. Voor het moreel van de troep is dit order geen oppepper en de compagniecommandanten wachten dus moeilijke momenten.
Het wegennet bezuiden de Schelde was niet al te geschikt voor grote troepenverplaatsingen, de meeste wegen liepen evenwijdig met de stroom op de as Oudenaarde-Gent. De wegen die naar de Schelde toeliepen waren smal en tevens beschikte men in deze sector toen over 3 vaste en 1 voorlopige pontonbrug.
Als voorzorgsmaatregel werd de 16e I.D.[84], die stelling had genomen op de linker Schelde oever in de buurt van Gentbrugge, verplaatst op de lijn Gent-Zwijnaarde. Van Zwijnaarde tot de brug van Eke zal de Divisie Ardense Jagers de wacht optrekken. De 5e I.D.[85] die tussen Gavere en Munte het TPG had bemand, zou zich laten terugglijden op de lijn Munte-Semmerzake. Hierdoor werd een hoek gevormd waarin de 4e[86] en 2e I.D. zich veilig konden terugtrekken.
De aftocht naar het Afleidingskanaal van de Leie was een scharnierend manoeuvres, d.w.z. dat de linkse flank (2e ID) de grootste afstand moest aflegen en dus als eerste vertrok.
Voor de 2e ID zag het plan er als volgt uit:

- Te 20.00 uur verlaat de Staf van de 2e I.D. zijn kwartier te Molenhoek (Merelbeke). Op dat moment wordt er nog een Duitse krijgsgevangene[87] binnengebracht, deze wordt doorverwezen naar het Hoofdkwartier van het VIe Legerkorps te Astene.
- Het 5e Linie wordt afgelost door pelotons Ardense Jagers. Om 23.00 wordt de terugtocht aangevat. Via Gontrode, Merelbeke en Drongen wordt Hansbeke breikt.
- In de sector Gijzenzele wordt de eerste lijn betrokken door het bataljon Cyclisten van de 2e I.D.
- Het II/6 verlaat de Betsberg om 23.00 uur. De 6e cie. van Onderluitenant Haesevoets, dat de achterwacht voor zich nam verlaat haar stellingen om 03.00 uur. Nevele zal het volgende verzamelpunt worden.
- Het III/6 vertrekt om 23.00 uur te Gijzenzele, de 13e cie. IV/6 die als achterwacht fungeert, volgt om 01.00 uur. Via Eke wordt de Schelde overgestoken.
- Het I/28 was rond 21.00 uur aangekomen in zijn stellingen op het derde echelon. Te 22.00 uur ontvangen zij hun orders tot terugtrekken. Te Zwijnaarde wordt de Schelde overgestoken en via Drongen en Merendree wordt Hansbeke bereikt op 23 mei 1940 te 06.00 uur.
- II/28, nog steeds onder het bevel van de commandant van het 5e Linie, krijgt zijn bewegingsorders om 20.00 uur. Het zal als laatste bataljon van het regiment (= 5e Linie) zijn stellingen verlaten en zodoende de achterwacht leveren. Ze blijven op post tot 01.30, een peloton van de 5e en een van de 6e compagnie zal nog blijven tot 02.00 uur. De marsroute loopt over Gent, Dronen en te Merendree dwarst men de Schelde. De brug werd bereikt om 11.45 uur
- III/28 verlaat om 23.00 uur Landskouter, steekt te Zwijnaarde de Schelde over via een noodbrug en trekt verder via Sint-Maartenns-Latem naar Landegem.

Wanneer het 5e Linie zijn stellingen wil verlaten opent de Duitse artillerie een bombardement op de stellingen, de aflossing gebeurt per peloton. Ook op Gijzenzele vallen granaten en wanneer het III/6 dit dorp verlaat staan enkele huizen in lichterlaaie. De 5e cie. II/28 wordt omstreeks 23.00 uur beschoten door mitrailleurvuur, een patrouille wordt uitgezonden maar de belagers hebben zich reeds teruggetrokken.

Donderdag 23 mei 1940

Te Drongen worden de kolonnes overvlogen door Duitse bommenwerpers, ditmaal worden geen bommen gedropt maar pamfletten. Een van deze strooibriefjes vertelde de Belgische soldaten dat hun offer zinloos was en enkel de Fransen en Britten ten goede kwam. Een tweede toonde een kaart met het frontverloop en de Duitse doorbraak bij Abbeville en de nakende omsingeling van het Belgische leger, een korte tekst vroeg de mannen om de strijd te staken. De officieren waren niet opgeleid om aan dit soort van oorlogsvoering het hoofd te bieden en hadden hun handen vol om hun troepen te kalmeren en gerust te stellen.
Om 04.30 uur, als het morgenrapport van de 56e I.D. verzonden wordt schijnen de Duitsers nog niet op de hoogte te zijn van de Belgische aftocht. Eén uur later neemt Generaal Geyer telefonisch contact op met het hoofdkwartier van de 56e I.D. en zijn mededeling is onthutsend. Bij de 30e I.D., heeft men ontdekt dat de Belgische lijnen verlaten zijn! Generalmajoor Kriebel en zijn staf snappen het niet. Wat is er gaande in de vijandelijke stellingen? Waar zijn de rapporten van de verkenners en wat doet men met de geplande aanval? De Belgen zijn er namelijk in geslaagd om onder de grootste geheimhouding en stilte de sector te verlaten. Kleine groepjes konden de indruk wekken dat de stellingen nog volledig bemand waren en de Duitsers hadden geen aandacht geschonken aan de luide knallen die uit

---

[84] 37e, 41e & 44e Linie, 24e Artillerie, 18th Genie btn.
[85] 1e, 2e & 4e Jagers te Voet, 11e artillerie, 5e Genie btn.
[86] 7e, 11e and 15e Linie regiment, 8e artillerie, 4e Genie btn.
[87] binnengebracht (Grimme Fiedrich, Naschub komp. (mot.) 216 (bevoorrading) °nabij Hannover 12-10-1901)

het achterland weerklonken. De knallen werden veroorzaakt door de Belgische Genie bij het aanleggen van wegversperringen en later bij het laten exploderen van de bruggen over de Schelde. Verkenningen uitgevoerd door patrouilles van I.R. 192 bevestigden dat de stellingen en bunkers verlaten zijn. Ondertussen is het 06.35 uur geworden. De artillerie die de aanval van de infanterie moest ondersteunen kan men nog net op tijd verwittigen maar de zwaardere stukken die verder achterop staan opgesteld zijn niet meer tijdig te bereiken. Men hoopt dat deze geen gevaar zal opleveren bij de opmars van de divisie. Om 06.46 uur worden langs de radio de bevelen voor de opmars doorgestuurd:

- I.R. 234 en A.A. 25 rechtstreeks aanvallen richting Gent.
- I.R. 192 vooruit richting Merelbeke.
- I.R. 172 naar de brug van Eke.
- M.G. Btl. 6 naar de Schelde bij Schelderode-Gavere.
- Zoekcommando's voor het begraven van de gevallenen van 20/22 mei blijven achter in de sector.

De Schelde wordt zonder noemenswaardige problemen bereikt en de stad Gent wordt bezet[88].
De Duitse radio meldt op 24 mei 1940: "*Das Obberkommando der Wehrmacht gibt bekannt: In Flandern durchbragen unsere Divisionen die befestigte Schelde-Stellung und stiessen bis auf das West-Ufer des Lys vor …*"
Op 24 mei begint de Slag aan de Leie, nog 4 dagen zal er door de Belgische troepen hardnekkige weerstand worden geboden. Op 28 mei 1940 is de toestand hopeloos en ziet Koning Leopold III zich genoodzaakt te capituleren en ons land over te leveren aan 52 maand durende Duitse bezetting.

Monument aan de kerk van Kwatrecht voor het 5e Linie.

[88] De overgave van Gent is een apart hoofdstuk uit de Achtiendaags Veldtocht en valt buiten het bereik van dit werk.

Afkortingen

I/5 – 1e bataljon 5e Linie Regiment
II/6 – 2e bataljon 6e Linie Regiment enz.
II/19 A – 2e Groep 19e Artillerie Regiment
A.A. – Aufklärunsabteilung (Duitse verkenningseenheid)
Btn. - Bataljon
ChA – Chasseurs Ardennais
Cie. – compagnie
DBT -
ID – Infanteriedivisie
I.R. 192 (Duits) Infanterie Regiment
JP – Jagers te Paard
PAK -
(Res) – Officier behorende tot het reservekader
SBH - Stafbrevethouder
TPG - Téte de Pont de Gand – Gents Bruggenhoofd

Bijlagen

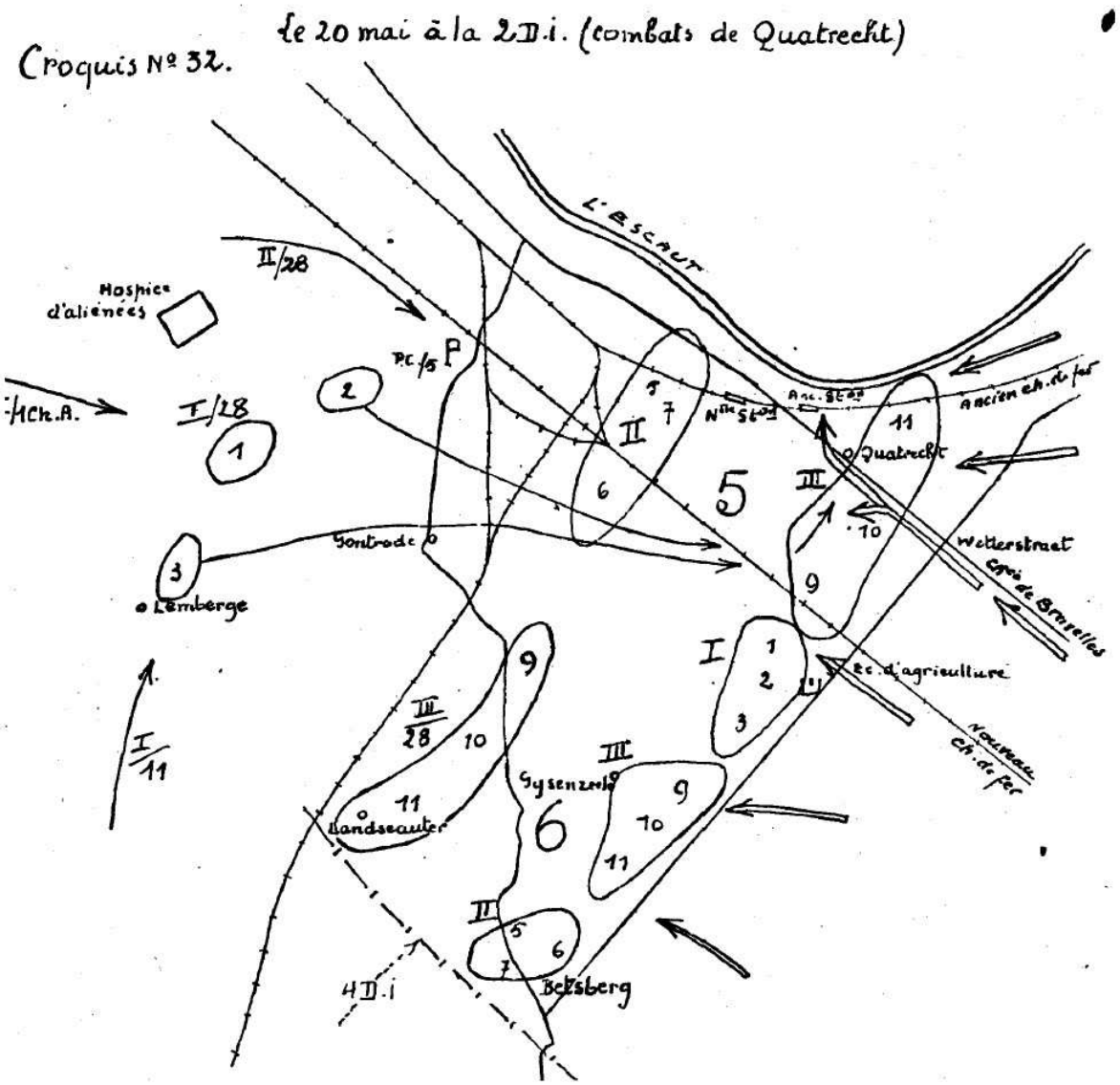

Ardense Jagers gesneuveld aan de Dender[89]

Naam	Rang	Nummer	Geboren	Regiment	Bataljon/Cie.	Overleden	Opmerkingen
Bastin Louis J.	Sdt.35	110/87292	20.04.1915 Tavigny	2° ChA	III Bn 6°Cie	19.05.1940	Lede gekwetst[90[1]]
Bellin, Camille	Sdt			1° ChA		19.05.1940	Denderbelle
Billemont G.G.	Sdt.M 38	127/87740	10.12.1918 Antoing	3° ChA		19.05.1940	Aalst
Cawet J.C.J.	Sgt	110/83087	16.11.1913 Houffailise	3° ChA		19.05.1940	Aalst
Colas Louis A.A.	Lt (A)	34954	30.03.1913 Chairiere	2° ChA	III Bn 7°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Dachy Eduard L.	Sdt.39	110/90824	04.04.1920 Bouillon	2° ChA	IIIBn89°Cie	19.05.1940	Mespalaere[91[2]]- Gekwetst
Dasnois Robert P.E.	Sdt.M39	110/90825	28.02.1920 Bouillon	2° ChA	III Bn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Delhaye Jean M.D.	Lt (A)	27131	17.12.1913 Long La Ville (F)	2° ChA	III Bn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Doucet Germain G.	Sdt 36	110/87939	18.07.1916 Fontenoille	2° ChA	III Bn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Dumay Charles J.	Sdt.37	110/82613	05.05.1912 Dohain	2° ChA	IIIBn 9°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Gillet Jean M.G.	Sdt.30	110/79990	06.09.1920 Noirefontaine	2° ChA	III Bn 7°Cie	19.05.1940	Gijsegem
Huberty Paul J.J.	Sdt.32	110/82467	28.05.1912 Hampire	2° ChA	IIIBn 9°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Leboutte Robert A.G.	Sdt.30	110/80159	04.11.1911 Beffe	2° ChA	IIIBn 7°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Leroy Marcellin J.	Sdt.33	110/83650	29.06.1913 Herbeumont	2° ChA	III Bn 8°Cie	19.05.1940	Gijsegem
Louviaux Albert	Sdt.36	110/88744	30.10.1916 Bure	2° ChA	IIIBn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere[92[3]]- gekwetst
Lutgen Hubert F.J.	Sdt.31	110/82718	02.06.1912 Houmont -Tillet	2° ChA	IIIBn 9°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Mercy Robert G.	Kpl	110/84176	15.10.1912Tellin	2° ChA	IIIBn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Nicolas Joseph E.	Sdt 32	110/82823	28.09.1912 Bellevaux	2° ChA	IIIBn 9°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Philippe Albert	Sgt.33	110/84123	16.02.1915 Hodister	2° ChA	III Bn 6°Cie	19.05.1940	Lede gekwetst[93[4]]
Pirlot Louis J.J.G.	Sdt.32 Brancand	280/02770	03.07-1911 Mettet	2° ChA	Peloton Medical	19.05.1940	Mespalaere.Dendermonde
Richard Maurice J.	Sdt.33	110/84201	11.10.1913 Bouillon	2° ChA	IIIBn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Sombryn Phillippe H.L.	Sdt.37	110/83756	18.05.1913 Gilles	2° ChA	IIIBn 8°Cie	19.05.1940	Mespalaere-Dendermonde
Suray Joseph E.	Sdt.30	110/79067	09.11.1909 Pondrôme	2° ChA	III Bn 7°Cie	19.05.1940	Tus. Wieze en Gijzegem

Verliezen van de Duitse 56e Infanterie Divisie

19 mei 1940
- Gedood: 1 officier, 15 onderofficieren en soldaten
- Gewond: 3 officieren, 33 onderofficieren en soldaten

20 mei 1940
- Gedood: 3 officieren, 43 onderofficieren en soldaten
- Gewond: 7 officieren, 125 onderofficieren en soldaten
- Vermist: 3 man

21 mei 1940
- Gedood: 5 officieren, 129 onderofficieren en soldaten
- Gewond: 10 officieren, 223 onderofficieren en soldaten

---

[89] Met dank aan François Polspoel, Grimbergen

[90[1]] Overleden op maandag 20 mei 1940 aan zijn verwondingen te Gent.
[91[2]]. Overleden op maandag 20 mei 1940 aan zijn verwondingen te Opdorp
[92[3]] Overleden op dinsdag 21 mei 1940 aan zijn verwondingen te Gijsegem.
[93[4]] Overleden op maandag 20 mei 1940 aan zijn verwondingen te Gent.

- Vermist: 3 man

22 mei 1940

- Gedood: 9 onderofficieren en soldaten
- Gewond: 1 officier, 555 onderofficieren en soldaten

23 mei 1940

- Gedood: 1 officier, 18 onderofficieren en soldaten
- Gewond: 21 officieren, 52 onderofficieren en soldaten

Bibliografie & bronnen

- AMI n°9 (mai 1980), Mai 40, l'Infanterie Belge
- Bommen op België 1940-1945, Commissariaat Generaal voor de Passieve Luchtbescherming
- Geschiedenis van het Belgische leger, deel 2, 1920 tot heden, uitgave Centrum voor Historische Documentatie van de Krijgsmacht, 1988
- Geschiedenis van het 5de Linie Regiment 1830-1992, http://www.vijfdelinie.be/
- Geschiedenis van het 6de Linie Regiment 1830-1992, VZW 6 Linie
- Journal de Campagne 56e Infanterie Division, traduits par SM Vandenborre 1965
- Journal Militaire Officiele, diverse jaargangen
- The Memoirs of Field-Marshall the Viscount Montgomery of Alamein, K.G.
- Roger Casteels en Gust Vandegoor, 1940 in de regio Haacht, de Belgische eenheden op de KW-stelling, HAGOK 2002
- Generaal-Majoor Champion L., 1940 la geurre du sanglier, 1990
- Romain De Bouver, Het Duitse Ehrenfriedhof van Wetteren-Kwatrecht in de Tweede Wereldoorlog, een studie over de verliezen van de 56e Infanteriedivisie bij de aanval op het Bruggenhoofd Gent tussen Dender en Schelde op 20-21-22 en 23 mei 1940
- De Fabribeckers, De Veldtocht van het Belgische Leger in 1940
- Jacques De Vos, Mei 1940 ten zuiden van Gent
- Kurt Hesse, Über Schlachtfelder Vorwärts!, Berlijn 1940
- Andre l'Hoist, La Geurre 1940 et la rôle de l'Armée Belge
- Luc A. Lecleir, De infanterie, filiaties van de Belgische Strijdkrachten, Brussel 1973
- Luc A. Lecleir, Emblemen en Eervolle vermeldingen van de Eenheden
- Samuel W. Mitcham, Hitler's Legions, German Army Order of Battle World War II
- Peter Taghon, Mei 1940, De Achtiendaagse Veldtocht in België

Internet

- Axis Biographical Research http://www.geocities.com/~orion47/
- Belgian Fortifications, May 1940, http://www.wwiitechpubs.info/bunker/ft-bl/belgian-fortifications-ftr-2-deep-defense.html
- das-ritterkreuz.de http://www.das-ritterkreuz.de/
- FRATERNELLE ROYALE DES CHASSEURS ARDENNAIS http://users.skynet.be/frat.royale.cha/index.html
- Lexikon der Wehrmacht, http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/
- Fort-e-Zine 15/12/2001 - Tęte de Pont Gand, http://www.thissen-laboratories.com/forts/index.php3?p=270
- Tanks, armoured warfare prior 1946, http://mailer.fsu.edu/~akirk/tanks/

Met dank aan :

- Hubert Keuppens
- Danielle Meyers
- François Polspoel